

KINEMATOGRAFICKÝ ZÁKON A SPOR O BIOGRAFY 1919 – 1922

OBSAH:

1. Rezoluce I. sjezdu majitelů kinematografů v republice Československé (26. 2. 1919)
2. Memorandum organizací majitelů kin (24. 4. 1919)
3. Dopis ministra školství a národní osvěty G. Habrmana ministerské radě (13. 6. 1919)
4. Návrh zákona poslance Arnošta Heinricha a dalších (10. 7. 1919)
5. Návrh kinematografického zákona vypracovaný ministerstvem vnitra (19. 9. 1919)
6. Návrh poslanců S. K. Neumanna, F. Zemínové, F. Housera a dalších (5. 11. 1919)
7. Rezoluce sjezdu majitelů kin v Československu (25. 11. 1919)
8. První návrh kinematografického zákona vypracovaný na MŠANO (29. 11. 1919)
9. Zpráva kulturního výboru Národního shromáždění o návrhu poslanců S. K. Neumanna, F. Zemínové, F. Housera a dalších (7. 1. 1920)
10. Projev S. K. Neumanna ke zprávě kulturního výboru na 105. schůzi Národního shromáždění (13. 1. 1920)
11. Druhý návrh kinematografického zákona vypracovaný MŠANO (9. 9. 1920)
12. Prohlášení společenských korporací (21. 11. 1920)
13. Interpelace poslance dr. A. Uhlíře a společníků (3. 2. 1921)
14. Odpověď ministra vnitra a ministra školství a národní osvěty na interpelaci dr. A. Uhlíře a společníků (11. 7. 1921)
15. Memorandum Spolku českých majitelů kinematografů v Čechách (prosinec 1921)
16. Rezoluce zemské konference moravských kin (17. 5. 1922)
17. Usnesení jubilejního sjezdu kin v Československu (7. 9. 1922)

1.

1919, 26. únor, Praha. – Rezoluce určená ministerstvu vnitra a schválená na I. sjezdu majitelů kinematografů v republice Československé. Požaduje zejména, aby byl dosavadní licenční systém nahrazen koncesováním kinematografické živnosti a aby vláda a příslušné úřady nejednaly o záležitostech kinematografie bez zástupců odborných filmových organizací.

Shromáždění na I. sjezdu majitelů kinematografů v republice Československé v zastoupení „Spolku českých majitelů kinematografů v bývalém král. Českém“, „Zemského svazu majitelů kin moravských“, „Zemského svazu slezských majitelů kinematografů“ a kolegů ze Slovenska tlumočí takto svoje p ř á n í:

Od několika let přičiňoval se „Spolek českých majitelů kinematografů v Čechách“, „Landesverband der Kinematographenbesitzer Böhmen“, „Zemský svaz majitelů kin moravských“ a „Zemský svaz slezských majitelů kin“ o to, aby licence kinematografická zákonitou cestou přeměněna v k o n c e s i. Živnosti, které povstaly z nepatrných počátků, vzrostly v podniky velkého slohu. Tam, kde stačil dříve stan kočujícího umělce, předpisují dnes úřady a doba sama vyžaduje přiměřených staveb divadelních. Z drobných filmových produkcí vyrostla obrovská díla umělecká. Investované kapitály ve službách kinematografie jdou do milionů: vývin kinematografie kráčel sedmimílovými kroky, zatímco úřední praxe ztrnula na patentu z roku 1836.

Dnešní způsob oprávnění ku provozování živnosti kinematografické nevyhovuje v žádné míře a závislost na benevolenci někdejších c. k. úřadů činila z majitelů licencí ubohé nevolníky, strachující se o bytí či nebytí svých podniků.

Není stavu, který by při své velké poplatnosti a zodpovědnosti byl tak závislým na benevolenci některého úředníka, jako jsou majitelé divadel kinematografických, jejichž existence a jmění celé rodiny závisí na nitce každé chvíle odvolatelné licence.

V zájmu existenční bezpečnosti a bezpečnosti majitelů jest nevyhnutelně nutno, aby veškerá odvětví živností, obchodu a průmyslu byla chráněna, a proto žádáme snažně, aby slavné ministerstvo vnitra s příslušnými ministerstvy učinilo opatření, aby také příslušníci našeho stavu při trvalém nebo alespoň na cizí vůli nezávislém zajištění svých živností a majetku mohli s chutí pracovat pro další budoucnost, aby nejen samostatná produkce novými pokroky byla zdokonalována, ale aby se zajištěním rostla možnost samostatného průmyslu, výroby filmů, aby příslušníci naši v obavách o zítřek nekulhali o desítky let za cizinou, kde s nespoutanou činností vyvinul se veliký, bohatý průmysl, čehož, doufáme, přejeme si všichni pro budoucnost i na naší nespoutané půdě.

Osnova zákona, kterou k resoluci té připojujeme,¹⁾ žádá, aby podniky kočovné nebyly dále rozmnožovány, nýbrž počet jich neodkladným přetvořováním v podniky s pevným stanovištěm byl [zveličován]^a, aby při projednávání záležitostí kinematografických ze strany vlády a příslušných úřadů nebylo jednáno bez zástupců organizací kinematografických.

Dr. Ludvík, Sjezd majitelů kinematografů v republice československé. „Československý film“ 1, 1919, č. 7 (1. 3.), s. 1 – 2.

a – pisatelé měli jistě na mysli „snižován“; může jít rovněž o chybu vzniklou při přepisu textu

1) Vzhledem k trvající nedostupnosti prvorepublikových fondů v SÚA není v tuto chvíli v našich silách zjistit, zda se podání s osnovou zákona ve fondu ministerstva vnitra dochovalo. Můžeme však předpokládat, že jde o týž nebo jen nepatrně obměněný návrh, který zaslal Spolek českých majitelů kinematografů v král. Českém vídeňskému ministerstvu vnitra 11. září 1918. Srov.: *Rezoluce a memoranda majitelů kin v Rakousku 1912 – 1918*. „Iluminace“ 10, 1998, č. 3, s. 193 – 202.

2.

1919, 24. duben, Praha. – Memorandum stavovských organizací majitelů kin v Československu adresované vládě a předané jednak příslušným ministerstvům, jednak prezidentu T. G. Masarykovi. Memorandum vznáší stížnost na nezájem kompetentních úřadů, požaduje, aby se vláda záležitostmi kinematografie zabývala a aby k projednání všech nevyřešených otázek byla svolána anketa.

Slavné vládě republiky československé!

S radostným nadšením uvítali jsme nové poměry, v nichž jsme doufali, že spadnou pouta starého otroctví. S důvěrou obraceli jsme se ke slavné vládě, opakující jí dřívější odůvodněné požadavky, které po léta přednášeli jsme vládě rakouské, ale nápravy ve věcech, které nevyžadují ani zvláštní práce, ani oběti státu, dovolati se nemůžeme, nejvýše dostává se nám slibů, kdežto úřední prakse kráčí vyšlapanými cestami dále.

Nezodpověděna zůstala žádost naše o zkoncesování živnosti kinematografické. Proti danému slibu odpírá se dále stábilisování majitelů cestovních podniků. Nesplněn oprávněný požadavek přecensurování filmů, které rakouským nepokrokovým, zaslhlým duchem servilní censury byly pro mládež zakázány, ano jako na posměch rozhoduje zde pověstná paní Altschulová dále. A vyhověno-li jeden den žádosti naší a částečné nebo úplné zrušení noremných dnů výnosem ministerstva vnitra a vyučování, přes noc následuje telefonický rozkaz a obecnstvo vyháněno násilím z našich podniků.

Slavná vládo republiky československé! Zajisté neupře nám nikdo, že jsme jedněmi z nejvěrnějších republikánů, kteří nevymykají se žádné povinnosti, která nám je ukládána, ochota podporovati *každou* dobročinnou akci našimi členy jde daleko nad obětavost příslušníků jiných oborů občanských zaměstnání, poplatnost stavu našeho je proti ostatním občanům normální, ale vládní kruhy, jimž jsme podřízeni, nejenom že naše snahy, žádosti a prosby nerespektují, ale stále nám dávají na srozuměnou, že existence našich podniků chrániti nehodlají, ale že trvání jich visí na nitce benevolence okamžiku.

Slavná vládo! Jako občané rovni mezi rovnými, jako majitelé podniků, jako poplatníci mezi poplatnými nejpopsatelněji žádáme důtklivě za vyřízení svých oddaně a s důvěrou podaných námětů s prosbou, aby v záležitostech kinematografie se týkajících svolána byla anketa, ve které by všechny ožehavé záležitosti projednány býti mohly. Jsme přesvědčeni, že záležitosti naše jsou daleko podřízenou záležitostí republiky, ale právě proto [je]^a třeba, aby věnují-li již úřady pozornost oboru našemu, práce jejich nesměřovala proti stavu našemu a aby nebyla vydávána nová nařízení o nás a bez nás.

V Praze, dne 24. dubna 1919.

Za Svaz majitelů kinematografů v republice československé:

Richard Baláš m. p.,

t. č. předseda zřizovacího komitétu

Za Spolek českých majitelů kinematografů
v Čechách:

K. L. Klusáček m. p.,
předseda

Za Zemský svaz majitelů kinematografů
ve Slezsku:

Hanuš Dorazil m. p.,
předseda

Za Zemský svaz majitelů kinematografů
na Moravě:

Edm[und] Friedjung m. p.,
předseda

Pro Svaz majitelů kina
za Slovensko:

Rufinius Stejskal m. p.,
jednatel

Kinomajitelé a vláda. „Československý film“ 1, 1919, č. 13 (8. 5.), s. 6.

a – v původním zdroji stojí ve skutečnosti „není“; jde jistě o neúmyslný stylistický lapsus, jinak by celé memorandum pozbylo smyslu

3.

1919, 13. červen, Praha. – Dopis ministra školství a národní osvěty Gustava Habrmana ministerské radě, ve kterém navrhuje, aby ministerská rada přijala na své nejbližší schůzi usnesení o převodu kompetencí v kinematografických záležitostech z ministerstva vnitra na ministerstvo školství a národní osvěty.

Ministerské radě republiky československé.

[v Praze.]^a

Meziministerská porada o nové úpravě otázek kinematografických, konaná u ministerstva školství a národní osvěty dne 3. června 1919, se shodla, [jak z připojeného protokolu jde najevo,]^b na tom, aby ministerská rada byla požádána [nejdříve]^c o zásadní rozhodnutí otázky kompetence.¹⁾ Tato kompetence jest dosud soustředěna u ministerstva vnitra v duchu bývalého systému, pečujícího především o [policejní dozor]^d na veřejná představení. Ministerstvo vnitra na této své kompetenci trvá. Toto stanovisko odporuje však modernímu názoru na kinematografii a ideálnímu oboru státních zájmů kulturně estetických, jichž hájení připadlo v organizaci ministerstev republiky československé národně osvětové složce ministerstva školství a národní osvěty. Ani nejlepší reformy ministerstva vnitra nejsou s to, aby plně vyhověly kulturně estetickému v oboru kinematografie, jež bude zachováno jen stálým odborným a rozhodujícím vlivem osvětového odboru ministerstva školství a národní osvěty.

Protože veliký rozmach kinematografie a denně se vynořující sporné otázky vyžadují rychlé úpravy a stanoviska ministerstev byla již meziministerskými poradami jasně vytčena, upouštím ve shodě se zástupci ostatních ministerstev, jimž se zároveň zasílá opis tohoto návrhu, od vyžádání nového písemného projevu a podávám proti zamítavému stanovisku ministerstva vnitra návrh, aby ministerská rada ve schůzi co nejbližší usnesla se takto:

„Ústřední kompetence v záležitostech kinematografických přenáší se na ministerstvo školství a národní osvěty. Toto ministerstvo upraví ve shodě s ostatními zúčastněnými ministerstvy věci kinematografické novým nařízením, kterým bude zrušeno ministerské nařízení ze dne 18. 9. 1912 dosud platné, jakož i instrukce ministerstva vnitra z téhož dne č. 20783. Exekutivou budou pověřeny jako dosud politické úřady I. a II. instance.

Dosavadní kompetence ministerstva veřejných prací se nemění, tj. v záležitostech technických rozhoduje ministerstvo veřejných prací. Ve všech ostatních věcech kinematografických rozhoduje v poslední instanci ministerstvo školství a národní osvěty.“

V Praze, dne [13.]^e června 1919.

[Habrman]^f

SÚA, MŠANO, k. 864, sign. 2Ia, čj. 24237/2567 n. o./1919.

a – proložené a podtrženo

b-c – rukopisná vsuvka

d – podtrženo

e-f – rukopisně

1) Protokol z meziministerské porady a další korespondence viz rovněž SÚA, MŠANO, k. 864, sign. 2Ia, čj. 24237/2567 n. o./1919.

4.

1919, 10. červenec, Praha. – *Návrh národně demokratického poslance Arnošta Heinricha a dalších poslanců národně demokratického klubu, aby byl vydán kompetenční zákon o kinematografii, který by nařizovací a správní působnost přenesl z ministerstva vnitra na ministerstvo školství a národní osvěty.*

[. . .]^a

Návrh

člena Národního shromáždění [Arnošta Heinricha]^b a soudruhů

aby se vydal

[zákon o kompetenci ve věcech kinematografických].^c

Kinematografie rozvinula se v posledních letech po veškerém vzdělaném světě k netušenému rozkvětu, jenž také k nám ze všech zemí filmy vyrábějících zanáší své barvy a vlivně u nás působí. I naše produkce jak svými náměty, tak i hereckými výkony, výstižnou úpravou a krajinnými pohledy spěje od měsíce k měsíci k většímu rozvoji, jenž záhy učiní filmy české schopny soutěže na světovém trhu.

Nejen za dob bývalého Rakouska, ale i za dnů nynějších ve státě československém pohlíželo se posud na kinematografii pouze ze stanoviska policejního. Hledisko toto jest však až na několik málo odchylek, jež níže uvedeny, zcela pochybeno.

Kinematografie je nyní nespornou částí uměleckou, shrnujíc v sobě znaky, jimiž se otevírají nejširší obzory kulturní, vzdělávací, výchovné, zušlechťovací.

Z hlediska policejního náležela a náleží dosavad kinematografie v nejvyšší stolici pod dozor ministerstva vnitra – hledisko to však jest už úplně přežilé. Hledíc k momentům, které právě uvedeny, přináleží jediné pod úřad, jenž do mezí své působnosti má zařazeny kulturu, umění, výchovu, a tím jest [ministerstvo školství a národní osvěty]^d.

Pro orientaci a aby mohlo dojít k přesunu kompetence ve věcech kinematografických z rukou ministerstva vnitra do rukou ministerstva školství a národní osvěty – vyjímajíc policii stavební, požární, dozor nad udržováním pořádku, což přirozeně ministerstvu posléze uvedenému přísluší nemůže – stůjž zde toto vylíčení zákonného poměru:

Podle čl. V., lit. o uvozovacího patentu k živnostenskému řádu vyloučeny jsou z platnosti řádu toho „podniky pro veřejné zábavy a všeliká představení“. Nepřísluší tudíž ministerstvu obchodu v záležitostech divadel kinematografických nijaká kompetence. Pouze výroba filmů a půjčování jejich jest živností (volnou). Kanceláře pro předprodej lístků divadelních posuzují se podle čl. V., lit. f uvedeného patentu živnostenského řádu jako „podniky soukromého prostředkování v jiných než obchodních věcech“, které jsou sice z platnosti živnostenského řádu vyloučeny, ale podléhají v nejvyšší instanci ministerstvu obchodu, nikoliv ministerstvu vnitra.

Pro divadla, tudíž také biografy, jsou směrodatná starší ustanovení, která mají ráz policejní, a ježto ministerstvo vnitra jest nejvyšším policejním úřadem, přísluší veškeré záležitosti týkající se divadelní policie do oboru působnosti ministerstva vnitra.

Pokud jde o stavební úkoly divadel, přísluší jistá kompetence ministerstvu veřejných prací.

Pro veřejná představení pomocí kinematografů bylo vydáno zvláštní nařízení ministerstva vnitra v dohodě s ministerstvem pro veřejné práce ze dne 18. září 1912, č. ř. z. 191. Toto nařízení váže provozování představení kinematografických na licenci jejíž udělení přísluší politickým zemským správám. Licence tato udílí se pouze na čas, nejdéle na 3 léta. Je známo, že vlastníci divadel kinematografických ucházeli se projevy na četných svých schůzích i různými písemnými podáními o to, aby byla jejich činnost prohlášena za koncesovanou živnost ve smyslu živnostenského řádu. Tyto snahy lze vysvětliti pouze tím, že vlastníci licence chtějí si právem zabezpečiti svoje oprávnění tak, jako jsou zabezpečena práva vlastníků živností podle ustanovení živnostenského řádu. Jinakých výhod by vlastníci kinematografů zařazením pod živnostenský řád dosáhnouti nemohli, nehledíc k možnosti zřizování živnostenských společenstev. Oběma snahám biografistů lze však vyhověti i jinakým způsobem.

Dosud platné předpisy o divadlech a kinematografech jsou nesený duchem policejním a jest už věru na čase veškeré tyto předpisy od základu přepracovati, aby nynějším názorům plně odpovídaly. Tato práce bude nesporně vyžadovati delšího času a jde prozatím jen o to, který resort by měl práce tyto provést.

Ježto předpisy, kterými nejvyšší policejní moc byla odevzdána ministerstvu vnitra, mají ráz zákona, navrhuje k změně kompetence vydati tento zvláštní

[zákon o kompetenci ve věcech kinematografických:]^c

§ 1.

Nařizovací moc a správní působnost, kterou vykonává v záležitostech kinematografů ministerstvo vnitra, přenáší se ministerstvu vyučování a národní osvěty.

§ 2.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení. Provedením je pověřen ministr vyučování a národní osvěty v dohodě se zúčastněnými ministry.

V ohledu formálním navrhuje, aby návrh byl přikázán výboru kulturnímu.

V Praze dne 10. července 1919.

Alois Jirásek
[Karel Stanislav] Sokol
[Josef] Matoušek
[Arnošt] Heinrich
[Jaroslav] Kvapil
Dr. [František] Lukavský
[Antonín] Hajn
Dr. Jar[oslav] Brabec
[Josef Svatopluk] Machar
Dr. [Bohuslav] Franta

[Božena] Viková-Kunětická
Ing. Boh[dan] Bečka
[Ladislav] Syllaba
Dr. [Josef] Schieszl
[Jan] Nohel m. p.
Dr. František Malínský
[František] Mareš
[. . .]^f
Petrovický Fr[antišek]
[Richard] Fischer^g

SÚA, MŠANO, k. 864, sign. 2Ia, čj. 39288/4239 n. o./1919.

- a – předtištěný formulář pro návrhy členů Národního shromáždění s hlavičkou „Národně demokratický klub“
- b – vepsáno strojem do předtištěného záhlaví, strojopisně podtrženo
- c-e – strojopisně podtrženo
- f – nečitelný podpis
- g – vše vlastnoruční podpisy

5.

1919, 19. září, Praha. – Vládní návrh zákona o pořádání veřejných kinematografických představení, který připravilo ministerstvo vnitra na popud sociálně-politického výboru Národního shromáždění. V poznámkách jsou v plném znění uvedeny i změny, které byly provedeny ve druhé verzi návrhu z 8. října 1919.

[...] ^a

[Vládní návrh] ^b

zákona ze dne 1919, jímž se upravuje pořádání
veřejných představení kinematografických.

§ 1.

Veřejná kinematografická představení mohou býti pořádána pouze na základě koncesse opravňující k provozování jich buď v pevném stanovišti, nebo kočovně v určitém místním obvodu.

§ 2.

Koncesse uděluje politický úřad II. instance dle svého volného uvážení, a to při podnicích kočovných nejdéle na dobu tří let. ¹⁾

Při povolování kinematografů budiž dbáno místní potřeby a toho, aby z jich provozování a výtěžku měly pokud možno největší prospěch účele všeužitečné, hlavně pak péče válečná.

Při rozhodování o žádostech za koncesse budiž v první řadě přihlášeno k žádostem spolků válečných poškozenců, poté k žádostem korporací sledujících cíle dobročinné a vůbec všeužitečné, dále k žádostem jednotlivých válečných poškozenců, konečně pak k žádostem ostatním. ²⁾

O odvolání rozhoduje ministerstvo vnitra. ³⁾

§ 3.

Koncesse nesmí býti udělena:

- 1) nelze-li se u žadatele nadíti potřebné spolehlivosti k provozování podniku;
- 2) svědčí-li proti žadateli nebo proti osobám, které s ním žijí v rodinném svazku, skutečnosti odůvodňující domněnku, že by podniku bylo zneužíváno pro nedovolené účely;
- 3) osobám nesvéprávným a svéprávnosti zcela nebo zčásti zbaveným;
- 4) má-li žadatel již jednu koncesse podle § 1.

§ 4.

Koncesse nemůže býti předmětem právního obchodu.

Koncesse udělená jednotlivci musí býti provozována osobně, jen výjimečně smí úřad (§ 2.) povolit provozování koncesse zástupcem. Koncesse udělená osobě právnické musí býti vždy provozována úředně schváleným zástupcem.

Za náměstka nemůže býti schválen ten, u něhož jsou vylučující důvody § 3.

Po smrti majitele koncesse může podnik provozovati dále vdova jeho, která se zemřelým žila ve společné domácnosti, po dobu, na niž koncesse jest udělena, nejdéle však do znovuprovdání; oznámení o tom dlužno podati do 14 dnů od smrti manželovy úřadu (§ 2.).

Obdobné právo přísluší též nezletilým descendentům po dobu nezletilosti.⁴⁾

§ 5.

Koncesse může býti úřadem (§ 2.) odňata:

- 1) pozbude-li majitel spolehlivosti potřebné k provozování podniku;
- 2) zneužívá-li se podniku pro nedovolené vedlejší účele;
- 3) byl-li majitel koncesse svéprávnosti zcela nebo zčásti zbaven;
- 4) je-li prokázáno, že výtěžku z kinematografu nepoužívá se k tomu účelu, pro nějž koncesse udělena byla;
- 5) je-li podnik provozován zástupcem neschváleným;⁵⁾
- 6) není-li při zařízení a provozování kinematografu vyhověno podmínkám uloženým od úřadu z hlediska policie zdravotní, stavební, požární, bezpečnostní a mravnostní.

Vyskytnou-li se okolnosti uvedené pod číslem 1 – 4 u zástupce, budiž schválení jeho odvoláno.

§ 6.

Veřejně lze předváděti pouze film, o němž majitel licence prokáže, že k jeho předvedení bylo dáno svolení ministerstvem vnitra.

Svolení toto dává ministerstvo vnitra po censuře, již koná podporováno jsouc poradním sborem censurním. Náklady censurní platí ten, kdo předložil film censuře; výši nákladu stanoví ministerstvo vnitra.

§ 7.

Censurní sbor skládá se z předsedy a 12 členů, z nichž jmenuje ministr vnitra a ministr školství a národní osvěty po 4 členech, ministr spravedlnosti, sociální péče, obchodu a Národní obrany po 1 členu.⁶⁾ Ze členů jmenovaných ministry vnitra a školství musí býti aspoň po 1 zástupci gremia majitelů koncesí kinematografických (§ 9.).

Poradnímu sboru předsedá zástupce ministerstva vnitra.

§ 8.

Předvádění filmu nebudiž ministerstvem povoleno, když by výjev zakládal skutkovou povahu nějakého trestního činu, mohl ohrožovati veřejný pokoj a pořádek nebo přičil se slušnosti a dobrým mravům.

Mohlo-li by míti předvádění filmu škodlivý vliv na mladistvé osoby po stránce mravní nebo rozumové, budiž dáno povolení, předváděti jej jen při představeních, k nimž mají přístup pouze osoby starší 14 let.

Politický úřad okresní nebo státní úřad policejní může zapověděti provozování filmu zásadně povoleného, bylo-li by se třeba se zřetelem k místním okolnostem obávati, že by jeho provozováním mohl býti porušen veřejný pořádek.

§ 9.

Všichni majitelé koncessí v obvodě politického úřadu II. instance slučují se v gremium, jež zastupuje jejich zájmy před úřadem. Tento jest povinen, ve všech důležitějších záležitostech, zejména při udělení nových koncessí vyžádati si vyjádření jejich, urče lhůtu pro ně.

Povinnosti a práva členů gremií a organizace jejich budou upraveny cestou nařizovací.

§ 10.

Přestupky tohoto zákona trestají se politickými úřady pokutou až do 20.000 K a vězením do 6 měsíců; nedobytná pokuta budiž proměněna v přiměřené vězení v nejvyšší míře 6 měsíců. Jakožto trest vedlejší může býti vyřčeno uzavření kinematografu na dobu až do 3 měsíců.

§ 11.

Ministerské nařízení ze dne 18. září 1912, č. 191 ř. z. se zrušuje. Licence vydané na jeho základě zůstávají v platnosti po dobu, na kterou byly uděleny.⁷⁾

§ 12.

Majitelům koncessí kinematografických může býti uložena dávka ve prospěch státní péče invalidní až do výše 20 procent hrubého zisku jich podniků. Podrobnosti určí se nařízením.⁸⁾

§ 13.

Provedení tohoto zákona ukládá se ministerstvu vnitra v dohodě se zúčastněnými ministerstvy; ministerstvu veřejných prací přísluší vydati v dohodě s ministerstvem vnitra předpisy rázu technického.

Zákon stává se účinným 3 měsíce po jeho prohlášení.

Ministr vnitra:

[. . .]^c

[. . .]^d

[Důvodová zpráva.]^e

Podle dosavadního práva byla udělována oprávnění provozovati kinematografy ve formě licencí na základě ministerského nařízení ze dne 18. září 1912, č. 191 ř. z. Licence tyto byly udílěny na dobu 1 až 3 let a mohly býti v určitých případech i dříve odňaty.

Ve skutečnosti byly však licence udělené po vypršení původní lhůty takřka vždy obnovovány, a to vzhledem ke značným hospodářským investicím, kterých zařízení a provozování každého kinematografu, hlavně podniků se stálým sídlem vyžaduje.⁹⁾

Ministerstvo vnitra užívá podnětu vyšlého od sociálně-politického výboru k tomu, aby revidovalo všeobecné předpisy týkající se kinematografů a současně aby postavilo

předpisy tyto na pevný právní základ. Z příčiny té doporučuje, aby otázka tato byla řešena formou [zákona]^f, a to ovšem tak, aby v zákoně tomto byly obsaženy pouze hlavní zásady, kdežto podrobnosti byly by ponechány prováděcímu nařízení, zvláště pak úprava otázek oněch, při nichž lze důvodně čekatí potřebu občasných změn. Při návrhu zdejším přihlíženo k praktickým zkušenostem, kterých správní úřady ve příčině této nabyly, jakož i ku přáním majitelů kinematografů. Poznámává se, že pro krátkost času ministerstvo nemohlo bohužel svolati anketu interessentů, že však přihlíželo aspoň k přáním spolku českých majitelů kinematografů obsaženým v připojeném memorandu jejich ze dne 15. září 1919.¹⁰⁾

Z připojené osnovy zákona jest patrné, jaké stanovisko ministerstvo vnitra ve příčině úpravy provozování kinematografů zaujalo, zvláště se pak poukazuje ještě na následující okolnosti.

[Ku § 1.]^g Provozování kinematografu bude i nadále vázáno na povolení, kteréž se však bude zváti koncessí, nikoli již licencí. Koncesse tato bude přizpůsobena pokud možno předpisům živnostenského řádu, přičemž ovšem třeba dbáti toho, že se tu jedná v prvé řadě o předpisy rázu policejního, na základě čehož si i nadále vindikuje ministerstvo vnitra svoji kompetenci.

[K § 2.]^h Paragraf tento obsahuje jednak všeobecnou zásadu, již sluší dbáti při udělení koncesse, jednak pak směrnice, k níž dlužno přihlížeti při rozhodování o několika žádostech současných. Ustanovení těchto směrnic jest důležitá novota zákona proti právu dosud platnému. V prvé řadě mají nárok na koncessi kinematografickou spolky a společenstva válečných poškozců, dále pak korporace sledující cíle dobročinné a vůbec všeužitečné (např. obce, sokolské a tělocvičné jednoty atd.).¹¹⁾ Teprve pak přijdou na řadu jednotliví invalidé a konečně ostatní žadatelé. Podle názoru ministerstva vnitra doporučuje se dáti přednost korporacím všeužitečným před jednotlivými invalidy, neboť pouze tak lze docílití toho, aby čistý zisk plynul ku prospěchu většího celku a nikoliv pouze jednotlivců; též nelze opomenouti toho, že zřízení a provozování biografu vyžaduje takové investice, že o jednotlivci, který se toho odvažuje, nelze zajisté se domnívati, že by z důvodů humanitních koncesse této potřeboval.¹²⁾

[V § 3.]ⁱ obsaženy jsou důvody, pro než koncesse udělena býti nesmí; stylizace jeho jest upravena podle praktické potřeby, přičemž bylo též přihlíženo ku změně právních předpisů o svépřávnosti.

[§ 4.]^j odchyluje se od dosavadních předpisů hlavně v tom, že blíže upravuje otázku provozování koncesse zástupcem.

[V § 5.]^k byly případy, v kterých smí býti koncesse odňata, blíže upraveny podle praktické potřeby; pod ustanovení čís. 1 lze vztáhnouti též případy potrestání dle § 10.; spolehlivosti lze dle povahy přestupku pozbyti také již prvním odsouzením.¹³⁾

[§ 6.]^l obsahuje zásadní ustanovení o povolení potřebném k provozování jednotlivých filmů a o ceně.

V § 7. upravuje se blíže složení censurního sboru, přičemž bylo zvláště přihlíženo k tomu, aby zájmy spadající v obor působnosti ministerstva školství a národní osvěty byly dostatečně chráněny.

[V § 8.]^m jest novotou výslovný dodatek, kdy může politický, resp. policejní úřad provozování filmu zásadně povoleného zakázati; ustanovení toto, ač jest značně odiosní,

bylo diktováno praktickou nutností. Dále se upozorňuje na to, že hranice věku pro diváky při určitých produkcích se snižuje z 16 na 14 roků.

[§ 9.]ⁿ přináší splnění dávného přání majitelů licencí kinematografických, aby byly sloučeny v nucený svaz. Do zákona byla pojata o tomto svazu pouze základní ustanovení, úpravu podrobností doporučuje se ponechati cestě nařizovací.

[§ 10.]^o obsahuje trestní sankci pro přestupky tohoto zákona a nařízení na jeho základě vydaných; tresty jsou přizpůsobeny nynějším hospodářským poměrům, jakožto trest vedlejší navrhuje se uzavření kinematografů na dobu až do 3 měsíců.

K § 11. Ministerstvo snažilo se pokud možno vyhověti resoluci sociálně-politického výboru, aby veškeré kinematografy co nejdříve dostaly se invalidům nebo podnikům všeužitečným. Vzhledem k tomu však, že zřízení a provozování kinematografů vyžaduje značného nákladu, nemohlo se ministerstvo vnitra odhodlati k návrhu, aby veškeré licence byly prohlášeny ihned za zrušené, neboť jedná se tu nesporně o práva nabytá a zrušení jich rovnalo by se konfiskaci majetku, přiznati pak nějakou náhradu za licence zrušené pokládá ministerstvo vnitra za prakticky neproveditelné, nehledě ani k tomu, že by to znamenalo opětne značné zatížení státního rozpočtu. Z příčiny té navrhuje ministerstvo vnitra řešení to, že dosaváde platné ministerské nařízení ze dne 18. září 1912, č. 191 ř. z., bude výslovně zrušeno, současně však že bude prohlášeno, že licence na jeho základě vydané zůstávají v platnosti po dobu, na kterou uděleny byly, tedy nejdéle na dobu tří let.¹⁴⁾ Ministerstva vnitra není nikterak ovšem tajno, že předpis tento znamená značné zasáhnutí do hospodářské sféry jednotlivce, lze však právem poukázati na to, že žádný majitel licence neměl [právního]^p nároku na to, aby mu licence po 3 letech byla obnovena, takže aspoň po stránce právní nebude žádných námitek proti tomu, když během této tříleté přechodné doby pozvolna všechny licence zaniknou a místo nich budou vydány koncesse podle pravidel obsažených v navrženém zákoně. Samozřejmě nezanikne projitím licence vlastnické právo k zařízením provozování sloužícím a bude tedy dle potřeby nutno, aby se nabývatel nové koncesse o jejich převzetí nebo propůjčení dohodl s dosavadním vlastníkem.

[K § 12.]^a se poznamenává, že podle návrhu ministerstva sociální péče mají býti kinematografy zatíženy značnou dávkou pro účel státní péče válečné; zajisté stačí, aby v zákoně byla stanovena pouze tato zásada, jakož i maximální výše této dávky, kdežto provedení bylo by ponecháno ministerstvu sociální péče cestou vládního nařízení.

[K § 13.]ⁱ obsahuje všeobecnou zmocňovací klausuli o provedení tohoto zákona, zvlášť se v ní vytýká, že vydati předpisy rázu technického přísluší ministerstvu veřejných prací v dohodě s ministerstvem vnitra.¹⁵⁾

Konečně se k tomuto paragrafu poznamenává, že doba účinnosti tohoto zákona se stanoví na tři měsíce po jeho prohlášení, aby ministerstvo vnitra mohlo vykonati veškeré přípravní práce.¹⁶⁾

Ministr vnitra:

[. . .]^s

AKPR, sign. D 7629/32/A, čj. D 3615/1919.

- a – v pravém rohu podtržený strojopisný odkaz „K čís. 43513/19“, pod ním rukou připsané jednací číslo D 3139, které se na téže stránce opakuje ještě dole; nahoře uprostřed razítko příjemce s datem doručení 1. října 1919; v levém horním rohu rukopisná poznámka „k č. 18.298 m. r.“, pod ní připsáno „obdržel jsem bez obálky“ a nečitelný podpis
- b – psáno proloženě
- c – nečitelný podpis
- d – podtržený strojopisný odkaz „K čís. 43513/19
- e – psáno proloženě
- f-r – podtrženo
- s – nečitelný podpis

1) Ve druhé verzi vládního návrhu z 8. října 1919 zní tento odstavec takto: „Koncessi uděluje politický úřad II. instance dle svého volného uvážení *slyšev předem zemský úřad pro péči o válečné poškozence*, a to při podnicích kočovných nejdéle na dobu tří let.“ (Kurzíva vyznačuje zde i v dalších poznámkách text změněný či doplněný oproti první verzi.)

2) Ve druhé verzi byl začátek tohoto odstavce změněn takto: „Při rozhodování o žádostech za koncessi budiž v prvé řadě přihlíženo k žádostem spolků *a společenstev výdělkových a hospodářských, tvořených výhradně válečnými poškozenými*, poté k žádostem...“

3) Ve druhé verzi je tento odstavec doplněn takto: „O odvolání rozhoduje ministerstvo vnitra *po vyslechnutí ministerstva sociální péče*.“

4) Ve druhé verzi je tento odstavec doplněn takto: „*Není-li vdovy*, přísluší obdobné právo nezletilým descendentům po dobu nezletilosti.“

5) Body 5 a 6 byly ve druhé verzi uvedeny pod čísly 6 a 7. Číslem 5 pak byl označen nově zařazený bod tohoto znění: „...*zjistí-li se, že majitel koncesse není ve skutečnosti jejím výhradním uživatelem*;...“

6) První věta tohoto odstavce zní ve druhé verzi takto: „Censurní sbor poradní skládá se z předsedy a *14 členů, z nichž jmenuje ministr vnitra 5 členů, ministr školství a národní osvěty 4 členy a ministr spravedlnosti, sociální péče, obchodu, Národní obrany, jakož i veřejného zdravotnictví po 1 členu*.“

7) Paragraf 11 v nové verzi zní: „*Dosavadní předpisy o povolování a provozování kinematografů se zrušují*. Licence udělené na základě ministerského nařízení ze dne 18. září 1912, č. 191 ř. z., zůstávají v platnosti po dobu, na kterou byly uděleny; *ministr s plnou mocí pro správu Slovenska se zmocňuje stanoviti nařízením, kdy pozbývají platnosti kinematografická oprávnění na Slovensku*.“

8) Paragraf 12 v druhé verzi zní: „Majitelům koncessí kinematografických může býti uložena dávka ve prospěch státní péče invalidní až do výše 25 % *hrubého zisku jich podniků*. *Ministr sociální péče se zmocňuje, aby v dohodě se zúčastněnými ministry stanovil vládním nařízením skutečnou výši této dávky, způsob vybírání a jakým způsobem výtěžku z ní má býti užito*.“

9) První dva odstavce byly ve druhé verzi nahrazeny textem: „*Sociálně-politický výbor usnesl se ve svých schůzích konaných dne 20. a 27. srpna 1919 vyzvati ministerstvo vnitra, aby do čtyř týdnů předložilo návrh nové úpravy propůjčování kinematografů, a to tím způsobem, aby nejen veškeré nové kinematografy byly zadávány v prvé řadě válečným poškozeným, nýbrž aby dosavadní oprávnění kinematografická byla zrušena a kinematografy již existující byly zadány taktéž válečným poškozeným*.“

10) Tuto větu důvodová zpráva ke druhé verzi návrhu neobsahuje.

11) Tato věta byla pro druhou verzi změněna takto: „V prvé řadě mají nárok na koncessi kinematografickou spolky a společenstva *výdělková a hospodářská podle zákona z 9. dubna 1873 č. ř. z. 79 skládající se ovšem výhradně z válečných poškozených*, dále pak korporace sledující cíle...“

12) Ve druhé verzi byl odstavec doplněn takto: „...koncesse této potřeboval. *Rozhodování o udělení koncesse bude se díti po slyšení ministerstva sociální péče, resp. zemského úřadu pro péči o válečné poškozené, a sice proto, poněvadž ministerstvo sociální má tu oprávněné zájmy*.“

13) Ve druhé verzi byl odstavec rozšířen o větu: „...*již prvním odsouzením. Předpis bodu 5. má brániti tzv. krytí*.“

14) Tato věta byla ve druhé verzi změněna a rozšířena takto: „Z příčiny té navrhuje ministerstvo vnitra řešeni to, že veškeré dosaváde platné *předpisy o povolování a provozování kinematografů budou výslovně zrušeny, současně pak bude prohlášeno, že licence vydané v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na základě min. nařízení*

z 18. září 1912 č. ř. z. 191 zůstávají v platnosti po dobu, na kterou uděleny byly, tedy nejdéle na dobu tří let. Úpravu příslušných poměrů na Slovensku bylo nutno ponechat ministru s plnou mocí pro správu Slovenska.“

15) Ve druhé verzi byla věta v závěru změněna takto: „...že vydati předpisy rázu technického přísluší ministerstvu veřejných prací v dohodě se zúčastněnými ministry, tudíž hlavně s ministerstvem vnitra a případně ministerstvem zdravotnictví.“

16) Druhou verzi důvodové zprávy uzavírá nově dodaná věta ve formě samostatného odstavce: „Po stránce formální se navrhuje, aby osnova tato byla odevzdána sociálně-politickému výboru.“

6.

1919, 5. listopad, Praha. – Návrh skupiny poslanců v čele s S. K. Neumannem, F. Zeminovou a F. Houserem, aby byla kinematografie začleněna výhradně do resortu ministerstva školství a národní osvěty.

Návrh

členů Národního shromáždění Stanislava K. Neumanna, Fr. Zeminové,
Fr. Housera a soudruhů,

aby kinematografie podřízena byla výhradně ministerstvu školství
a národní osvěty.

Ohromný rozmach a osvětový – pozitivní i negativní – význam kinematografie vyžadují naléhavě, aby státní dozor nad tímto důležitým činitelem, hluboce zasahujícím do kulturního stavu celého národa a především jeho vrstev lidových, nebyl provozován z hlediska policejního nebo živnostenského, nýbrž byl jednotně veden z vyššího hlediska kulturního. Toho dá se dosíci jen tehda, budou-li veškeré otázky státního zasahování v obor kinematografie řešeny výhradně ministerstvem školství a národní osvěty.

Podepsaní navrhuji tudíž:

„Národní shromáždění račiž se usnésti: Vláda se vyzývá, aby veškeren státní dozor nad kinematografií a veškerou státní činnost v tomto oboru podřídila ministerstvu školství a národní osvěty.“

Návrh budiž přikázán výboru kulturnímu, aby o něm do měsíce podal zprávu.

V Praze 5. listopadu 1919.

Stanislav K. Neumann, Fr[antiška] Zeminová, Fr[antišek] Houser,
ing. [Josef] Záruba-Pfeffermann, Dr. [František] Krejčí, K[arel] Moudrý, Laube Rudolf,
[Julius] Kopeček, P[rokop] Maxa, A[lois] Konečný, Dr. [Antonín] Uhlíř, Dr. Th[eodor]
Bartošek, V[ladimír] Drobný, Jan Kvidera, [Alois] Tučný, Jos[ef] Svozil, Emil Špatný,
Jan Hrizbyl, [Jan] Pelikán, [František] Buřival, [Jan] Slavíček, [Jiří] Skorkovský, Dr.
[Gustav] Heidler, Dr. [Antonín] Klouda.

Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého.
Tisk 1701 – 1950. Praha 1919, tisk č. 1782.

7.

1919, 25. listopad, Praha. – Rezoluce určená vládě a jednomyslně schválená na druhém sjezdu majitelů kin v Československu. Požaduje především koncesování kinematografické živnosti, navrhuje detailně řadu zásad pro její budoucí provozování a domáhá se přizvání odborníků z filmových kruhů k poradám o návrhu kinematografického zákona.

Pod dojmem podaných referátů a vylíčení našich poměrů, žádáme, aby po dobu, než bude uzákoněn jiný způsob oprávnění k provozování živnosti kinematografické, dosavadní licence zůstaly v platnosti, pokud pak zamýšlené osnovy nového zákona se týká, žádáme:

1. K poradám týkajícím se návrhu zákona o kinematografii budťtež přizvání odborní zástupci „Svazu“ (navrhujeme: p. Dorazila, Hollmanna, Klusáčka, Pášu, Picka, Stejskala, popřípadě jich náhradníky)¹⁾.

2. Licence kinematografické budťte změněny v koncese, jimiž majitelé nabývají stálého oprávnění živnostenského ku provozování živnosti kinematografické.

3. Dosavadním majitelům, kteří se neprohřešili proti zákonům a občanským povinnostem k republice a kteří svým mnohaletým působením podali záruku, že jsou i nadále schopni živnost biografickou provozovati, budiž získané oprávnění zachováno ve formě koncese.

4. Po úmrtí koncesionáře přechází živnostenské oprávnění na zákonné dědice, majitel koncese může vésti svůj podnik prostřednictvím ředitele a nesmí býti omezován v nájmu nebo prodeji svého podniku.

5. Nové koncese budťte udělovány jen pro místa, kde se toho nutná potřeba objeví, a při tom budiž brán zřetel na jednotlivce inteligentní, budiž hleděno k tomu, aby vedoucí osoby poskytovaly jistotu správného vedení, zaručujícího prosperitu podniku.

6. V případech zvláštních ohledů zasluhujících budiž uchazečům poskytnuta státní zápůjčka v delší době splatná, aby neupadli v lichvářské ruce těch, kteří by jejich oprávnění ve svůj prospěch chtěli zneužít.

7. Kočovní podniky nebudťte nadále rozmnožovány, nýbrž dosavadní dle možnosti nejrychleji stabilisovány.

8. Ve všech případech budťte podniky kinematografické podrobeny stejnoměrným břemenům, a to na základě státního, jiných přírážek prostého zdanění hrubého příjmu, na místě zrušené zemské dávky ze zábav zavedeného.

9. Všichni koncesionáři stávají se obligatorně členy biografických gremií v okrscích odpovídajících příštímu politickému rozdělení republiky československé.²⁾

10. Gremia tato podléhají nově upravenému řádu gremiálnímu a náleží jim spolurozhodování o nových koncesích.

11. Koncese udílí zemská politická správa po slyšení společenstva, obce a okresního hejtmanství, jen po příznivém vyjádření těchto instancí. Rozhodujícím pro udělení koncese jest mravní bezúhonnost, inteligence, finanční neodvislost, příslušenství žadatele do republiky československé a řádná provozovna.

12. K censurní radě, rozhodující o přípustnosti filmu k veřejnému předvádění, budťtež přibráni zástupci kinematografie a kino-průmyslníků.

Sjezd majitelů biografů republiky Československé. „Československý film“ 1, 1919, č. 29 (10. 12.), s. 2.

1) Hans Dorasil (Hanuš Dorazil), předseda Zemského svazu slezských majitelů kinematografů; Ernst Hollmann, předseda Svazu německých majitelů majitelů biografů; Karel Ladislav Klusáček, předseda Spolku českých majitelů kinematografů v Čechách; František Páša, ředitel kina Lido-Bio a jednatel Svazu československých půjčoven a výroben filmových v Praze; Emil Pick, předseda Svazu moravských majitelů biografů; Rufinius Stejskal, jednatel Svazu majitelů kina za Slovensko.

2) V průběhu celého roku 1919 byla připravována reforma správního systému československého státu. Dne 26. února 1920 pak Národní shromáždění schválilo – spolu s ústavou, ústavními zákony a jazykovým zákonem – rovněž zákon o župním zřízení. (Srov. Karel Malý a kolektiv, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha 1997, s. 315 – 319.) Již v lednu 1920 přikročil výbor Spolku českých majitelů kinematografů na žádost majitelů venkovských kin k prozatímnímu župnímu rozdělení, přičemž vytvořil župy plzeňskou, budějovickou a pardubickou. Výbor přitom počítal s tím, že konečné rozčlenění do žup převezme spolek ze župního zákona. (Srov. zápis ze spolkových schůzí dne 13. 1. a 5. 2. 1920. NFA, f. Ústřední svaz kinematografů v ČSR, kniha protokolů z výborových schůzí 9. 1. 1919 – 16. 12. 1920.)

8.

1919, 29. listopad, Praha. – Návrh kinematografického zákona s důvodovou zprávou vypracovaný ministerstvem školství a národní osvěty. Návrh předpokládá převedení veškerého odvětví kinematografie do kompetence ministerstva školství a národní osvěty, přičemž ostatním ministerstvům včetně vnitra přiznává pouze dílčí zastoupení v cenzurním sboru.

Vládní návrh

zákona ze dne 1919, jímž se upravuje
všechn obor kinematografie.

Par. 1.

Všechny výroby a půjčovny filmů a světelná (kinematografická) divadla jsou závislá na udělení koncesse.

Par. 2.

Koncessi uděluje ministerstvo školství a národní osvěty pro celý obvod československé republiky dle svého volného uvážení, a sice pro výroby a půjčovny filmů a světelná divadla v pevných stanovištích na dobu 10 let, při kočovných kinematografických podnicích divadelní představení předvádějících nejdéle na dobu 3 let jak osobám fyzickým, tak i právnickým, např. družstvům, spolkům, společnostem atd.

Par. 3.

Při udělení koncessí dbáno bude toho, aby z podnikání a provozování výroben a půjčoven filmů a světelných divadel měly dle možnosti největší prospěch všeužitečné, kulturně výchovné účely a váleční poškození; hleděno bude také k místní potřebě a ke splnění zdravotních, bezpečnostních a technických podmínek v provozovnách (divadlech).

Par. 4.

Koncesse nebude udělena:

- 1) nelze-li se u žadatele nadíti potřebné spolehlivosti k provozování podniku;

- 2) svědčí-li proti žadateli nebo proti osobám, které s ním žijí v rodinném svazku, skutečnosti odůvodňující domněnku, že by podniku bylo zneužíváno pro nedovolené účely;
- 3) osobám nesvéprávným anebo svéprávnosti zcela nebo zčásti zbaveným;
- 4) právníckým osobám, pakli jejich zástupcové neposkytují záruku potřebné spolehlivosti při řízení podniku;
- 5) má-li žadatel již jednu koncesi v jednom ze tří v paragrafu 1. uvedených odvětví kinematografie a domáhá-li se v témže odvětví další koncesse.

Par. 5.

Koncesse nesmí býti předmětem právního obchodu bez souhlasu ministerstva ji udílejícího. Koncesse udělená fyzické osobě musí býti osobně provozována, jen výjimečně povolí ministerstvo školství a národní osvěty z vážných důvodů provozování koncesse zástupcem. Koncesse udělená právníckým osobám musí vždy jen provozována býti jejich úředně schválenými zástupci.

Za náměstka a zástupce nebude schválen ten, u něhož jsou vylučující okolnosti par. 4.

Par. 6.

Po smrti osobního majitele koncesse může podnik provozovati jeho vdova, která se zůstavitelem žila až do jeho smrti ve svazku manželském, po dobu, na niž zůstaviteli koncesse udělena byla a jestli doba ta je kratší jednoho roku, ještě aspoň do roka od smrti zůstavitelovy, nejdéle však do čtvrt roku po svém znovuprovádění se. Oznámení o těchto okolnostech podati dlužno do 30 dnů od smrti zůstavitelovy na ministerstvo školství a národní osvěty cestou příslušné okresní politické správy. Obdobné právo přísluší též nezletilým descendentům po dobu jejich nezletilosti. Je-li vdova majitele koncesse také ještě na živu, jest jí a nezletilým descendentům zůstavitelovým právo na koncesi podniku společně podle podílů na ně při zákonné posloupnosti, pokud se týče dle ustanovení platné poslední vůle zůstavitelovy vypadajících.

Par. 7.

Koncesse může ústředním ji udělujícím úřadem (par. 2) odňata býti:

- 1) pozbudou-li osobní majitel její anebo jeho zástupce, popřípadě jeho dědicové (par. 5, 6), a při koncesi právníckým osobám udělené úředně schválení jejich zástupcové potřebné spolehlivosti k provozování podniku anebo způsobilosti zákonem požadované;
- 2) zneužívá-li se podniku pro nedovolené účely;
- 3) byl-li majitel koncesse, popřípadě jeho dědicové anebo zástupcové, jakož i zástupcové právníckých osob co majitelé koncesse svéprávnosti své zcela anebo zčásti zbaveni;
- 4) byl-li majitel koncesse, jeho dědicové nebo zástupcové jeho a zástupcové právníckých osob co majitelé koncesse trestáni pro kterýkoliv zločin nebo pro přečin ze ziskuchtivosti;
- 5) je-li podnik provozován neschválenými zástupci;
- 6) není-li při zařízení a provozování podniku, zvláště při světelném divadle, vyhověno podmínkám úřady uloženým z hlediska výchovně-mravní a umělecké úrovně, policie zdravotní, stavební, požární a bezpečnostní. Vyskytnou-li se okolnosti pod číslem 1 – 4 tohoto paragrafu uvedené u zástupců, bude schválení jejich odvoláno.

Par. 8.

Ministerstvu školství a národní osvěty přísluší právo dle svého uznání upravovati programy kinematografických představení v světelných divadlech, nařizovati jim vřadění jednotlivých umělecky, vědecky a mravně výchovných filmů do programu divadla, především filmů, jež vyrobí státní filmový ústav, jenž zřízen býti má,¹⁾ a určití, kolikráte a kdy takové filmy předváděny býti mají, za podmíněk, jež světelným divadlům ministerstvo uloží.

Par. 9.

Veřejně lze předváděti pouze film, o němž vlastník koncesse prokáže, že byl censurou při ministerstvu školství a národní osvěty zřízenou schválen. I takto schválený film může dle uznání jmenovaného ministerstva býti z programu světelných divadel vyloučen, ukáže-li se toho na určitém místě za určitých poměrů potřeba.

Par. 10.

[1)] Censuru filmovou provádí komise složená z 27 členů. Dvanáct členů komise této jmenuje ministerstvo školství a národní osvěty, dva ministerstvo vnitra, po jednom ministerstvo sociální péče, spravedlnosti, financí, veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, obchodu, národní obrany a veřejných prací, pak ministr pro Slovensko a svaz Osvětový. Dále vysílají do komise této jednoho zástupce všechny výrobní a půjčovny filmů z celé oblasti republiky a všechna světelná divadla z téže oblasti tři zástupce. Způsob volby těchto čtyř zástupců upraven bude prováděcím nařízením.

2) Členové censurní komise jmenování jsou na tři roky. Mohou po uplynutí období, pro kteréž byli jmenováni, opětovně jmenováni, pokud se týče volení býti.

3) Komise rozkládá se na sekce o nejméně třech členech k provádění censury. Při censuře musí býti přítomni aspoň tři členové komise, z nichž aspoň jeden zástupcem ministerstva školství a národní osvěty. Z rozhodnutí sekce odvolati se lze do měsíce ode dne, kdy vyrozumění o něm dojde, k plenární komisi censurní.

4) Odměna členů censurní komise, jakož i její jednací řád a organisace budou prováděcím nařízením upraveny.

Par. 11.

Předvádění filmu nebude censurní komisí povoleno, jestli se film příčí mravně-výchovným a uměleckým požadavkům, bude-li jím přímo nebo nepřímo pobádáno k nějakému trestnímu činu, budou-li jím ohroženy veřejný pořádek a pokoj, zdraví obecnosti a státní zřízení republiky.

Mohlo-li by předvádění filmu míti [škodlivý vliv na mladistvé osoby]^a po stránce mravní a rozumové, budiž dáno povolení předváděti jej jen při představeních, k nimž mají přístup pouze osoby starší 16 let. Film neschválený censurní komisí nesmí býti vůbec do obchodu a oběhu dán. Může také rozhodnutím ministerstva uznáno býti na jeho zničení.

Par. 12.

Všechny výrobní a půjčovny filmů v oblasti republiky slučují se v jedno gremium, jež jejich zájmy před úřady zastupuje. Všichni majitelé koncesí světelných divadel slučují se v Čechách v jedno, na Moravě a ve Slezsku v druhé a na Slovensku v třetí gremium.

Tato gremia zastupují zájmy svých členů před úřady. Povinnosti a práva členů těchto čtyř gremií a organizace jejich budou cestou nařizovací upraveny.

Par. 13.

Přestupky tohoto zákona trestají se pokutou až do 20.000 K a vězením do 6 měsíců. Nedobytná pokuta budiž proměněna v přiměřené vězení v nejvyšší míře 6 měsíců. Příslušným úřadem jest pořadem instancí politická správa, které ministerstvo školství a národní osvěty spisy postoupí. Ministerstvu tomuto je vyhrazeno právo právoplatně odsouzenému majiteli koncesse anebo jde-li o odsouzení zástupců fysického nebo právnického majitele, tomuto koncessi na čas anebo navždy odejmouti, stejně i odsouzeným dědicům zemřelého majitele koncesse.

Par. 14.

Ministerské nařízení ze dne 18. září 1912 č. 191 ř. z. se zrušuje. Licence vydané na jeho základě zůstávají v platnosti po dobu, na kterou jsou uděleny. Po uplynutí doby té mají majitelé licencí právo na udělení koncesse dle par. 2. tohoto zákona.

Par. 15.

Majitelům výroben a půjčoven filmů a světelných divadel může býti uložena dávka výhradně ve prospěch invalidní péče až do 20 procent hrubého zisku jejich podniků, mimoto majitelům výroben a půjčoven filmů zvláštní dávka pro kulturní a výchovné účely podle délky vyrobených, pokud se týče prodávaných a půjčených filmů. Podrobná ustanovení o těchto dávkách určena budou prováděcím nařízením.

Par. 16.

Pokud jde o provozovárny výroben a půjčoven filmů a jejich technické a obchodní místnosti, jakož i o budovy a místnosti světelných divadel s příslušnými místnostmi, podléhají tyto budovy a místnosti vesměs stávajícím zákonným předpisům stavebním, technickým, bezpečnostním a zdravotním a jsou ministerstva vnitra, veřejných prací, veřejného zdravotnictví a sociální péče oprávněna další předpisy v působnosti své vydati, stejně i ministerstvo obchodu po stránce živnostenské.

Par. 17.

V právním poměru výroben a půjčoven filmů a světelných divadel k autorům a vydavatelům kinematografických děl platí pro smlouvy ustanovení soukromého práva a obdobně jako pro autory a vydavatele dramatických prací zákon o právu autorském ze dne 26. 12. 1895 č. 197 ř. z. a jeho uzákoněné dodatky.

Par. 18.

Provedení tohoto zákona ukládá se ministerstvu školství a národní osvěty v dohodě se zúčastněnými ministerstvy. Ministerstvu veřejných prací a zdravotnictví přísluší vydati v dohodě se zúčastněnými ministry předpisy rázu technického a zdravotního. Zákon se stává účinným 3 měsíce po jeho vyhlášení.

[V Praze dne 29. listopadu 1919.]^b

Ministr školství a národní osvěty
[Habrman]^c

[Důvodová zpráva]^d

I. Všeobecná úvaha.

Kinematografie stala se během krátkých 20 let činitelem významu posud nevystiženého.

Stala se lidovou zábavou, ale spolu i výchovným prostředkem a vlivnou živností, že s ní paedagog, umělec i národohospodář počítati musí.

Adolphe Brisson²⁾ vyslovil se o kinematografii roku 1914, že její vynález je stejně důležitý jako vynález tisku. Pro zákonodárství naše dlužno míti na mysli výrobu filmů, jejich rozprodej anebo půjčování, jejich censuru a nakonec teprve jejich projekci ve světelném či kinematografickém divadle.

1) Jde především o to, uvědomiti si vliv kina na občanstvo po stránce zlé i dobré.

Dnes kinu je vytýkáno snižování výchovné i zábavné úrovně, nikoliv neprávem, ač vina netkví ve vynálezu kina, nýbrž v jeho zneužívání.

Lascivní scény, předvádění obrazů dráždivých nízké vášně působí přirozeně neblaze. Tomu však lze zabrániti stejně jako nepříznivému vlivu dnešního kina, jež stlačuje a znehodnocuje divadelní umění živého slova.

Umělecký význam kina leží jinde než význam dramatu mluveného nebo zpívaného slova, kde důraz tkví ve vypravování, u kina v obrazu.

Kino posud hledá svůj naturalistický, nevtrávný styl, je jen zapotřebí podříditi také kino péči umělcově.

Nesporně velké služby prokázala již dnes kinematografie vědě, jako na klinikách lékařských, v laboratořích, ve hvězdárně a při vzdělání lidu, především mládeže, ač vědecký a výchovný úspěch kina je teprve v počátcích.

Moderní vzdělání směřuje k harmonii života, domáhá se účinku intelektuálního, ještě více však citového, pro dnešní generaci, hlavně městskou, tím důležitějšího, jelikož jsme se od přírody odklonili.

Film dovede člověka k přírodě opětně přiblížit, rozšiřuje jeho obzor, ovšem je-li znalcem vytvořen a předváděn, film sbližuje i rozkládá časové dění, zachycuje též graficky pohyby prostému oku nepostižitelné, dovede nám tedy např. předváděti růst květiny a nerostných krystalů. Film analyzuje pohyby živočichů, zachycuje oběh krve v živém organismu, odnáší diváka do všech konců světa, vykouzluje krásu přírody i lidských výtvorů, ukazuje mu běh nebeských těles, předvádí mu mikrokosmos drobnohledem odkrytý, film je učitelem dějin, vypravovatelem, stejně zábavným jako kazatelsky přísným. Je-li vědcem a umělcem řízen, stává se nám vůdcem života, je-li přenechán pouhé spekulaci, jeho svůdcem.

Proto přední znalci kinematografie žádají důtklivě, aby již samotná výroba filmů byla řízena vychovateli, vědci a umělci.

2) Jelikož v republice naší asi ještě dlouho domácí výroba filmů nebude se moci vyrovnati výrobě států jiných, budeme ještě po dlouhá léta závislí na dovozu cizích filmů, jest proto nasnadě, že jako filmy doma vyrobené, tak i filmy cizí musí býti podrobeny cenzuře jednotně prováděné vychovateli, vědci a umělci. Tím je sám sebou dán požadavek, aby všechna kinematografie byla svěřena ministerstvu školství a národní osvěty za spolupůsobení druhých zúčastněných ministerstev, pokud jde také ještě o jiné veřejné

než výchovné a umělecké zájmy, jako o pořádek společenský, o zdravotnictví a bezpečnost obecnostva.

Censura novodobá nesmí ovšem býti kopií censury předválečné doby absolutismu středoevropského a výchovního, nesmí býti starorakouskou Sittenkommission – anebo škarohlídem kantorem, jemuž je zábava a veselost hříchem, nesmí být pedantem, jenž na život nazírá z úzkoprsého jednostranného hlediska, jemuž člověk je nikoliv živoucím organismem, nýbrž schématem.

Dnešní censura, jak prováděna jest u nás zástupci šesti ministerstev za účasti zástupců Slovenska, cizineckého úřadu a Osvětového svazu, postrádá pevné organisace, není zákonem podepřena. Jest shovívavá, ale postrádá vůdčích zásad.

V Americe censury filmové vlastně vůbec není, neboť všechny propagační přírodní a vědecké filmy jsou tam sice mládeži do 16 let přístupny, ale není mládeži té valně zabráněno spatřiti i škodlivé, ano i nebezpečné filmy, jen když navštěvuje kina v průvodu rodičů.

Naproti tomu ve Francii byla, ano je podnes censura upřílišněna. Netoliko že za války zavedena byla ve Francii ústřední censura filmů pro celou říši, censura právě proto jediné logická, ale podnes mají jednotliví starostové a municipální úředníci policejní ve Francii právo censurovat filmy dle zákona ze dne 24. srpna 1790 (!), jenž jednal o „spectacles forains“ čili komediantských výkonech na trzích.

Dne 3. srpna 1919 vydány byly ve Francii nové zásady pro censuru kinematografickou, kterých částečně použito bylo pro osnovu tohoto zákona.

Ve Španělsku byly nařízením královským ze 27. listopadu 1912 ustanoveny pro celou říši dvě censurní komise, jedna v Madridě, druhá v Barceloně.

V komisích těch jsou také zástupcové odborných spolků a sdružení kinematografických členy.

Předpokládajíc, že u nás bude moderní censura filmová zavedena, jako obdobně bude zapotřebí z hlediska uměleckého a výchovného domáhati se též censury beletristické tvorby a výtvorů uměleckých, nebude tím ještě péče státu v oboru kinematografů vyčerpána.

3) Jedná se také o to, aby censurovaný film ve světelném divadle předváděn byl obecnstvu v řádném pořadí, vhodně volený a vybraný pro úroveň a povahu obecnostva toho, aby se tak stalo v místnostech v každém směru zdravotně bezpečnostně bezzávadných, umělecky upravených.

Není jen třeba mládež školní vychovávat, nýbrž i obecnstvo již dospělé, diváky staré jako mladší. Taková výchova může se nejen knihou a živým slovem z katedry a z divadelního jeviště dít, ale i živým obrazem světelného divadla, musí se však tak státi nevtíravě, nenápadně, aby si toho divák nebyl ani vědom.

Němečtí znalci kina, spisovatelé Dr. Ackerknecht³⁾, Dr. Schnalle, Francouz Henry Berger žádají proto svorně, aby světelná divadla byla již v městech od 20 – 25 000 obyvatelů řízena odborně vzdělanými správci, jejichž výhradním zaměstnáním má býti řízení jediného jen světelného divadla, žádají, aby jemu byl přidán rovněž odborně důkladně vzdělaný předváděč (operatér) a dostatek pomocného personálu.

Jsou-li takové požadavky vzneseny již pro světelná divadla širokým vrstvám přístupná, oč větší péče musí po [stránce výchovné]^e, která zde je v první řadě a opětovně zdůrazňována, býti věnována kinu jako vzdělávacímu prostředku [ve škole a pro školní mládež]^f.

Příklady kulturní ciziny přivodí i zavedení kina do našeho školství, z čeho plyne nutnost, aby veškerá kinematografie byla svěřena působnosti ministerstva školství a národní osvěty.

Ve Francii již roku 1898 známý Dr. Doyen⁴⁾ postavil film do služby lékařské vědy, roku 1899 již zakladatel společnosti moderního vyučování Leop[old] Bellan organizuje nákup kinematografických strojů pro účely školní ve 120 sekcích společnosti této.

V Belgii kino bylo do škol zavedeno roku 1908, v Itálii roku 1909, v Japonsku roku 1910, v tutéž dobu i v Anglii, v Dánsku a na universitách v Rusku. V Rumunsku roku 1914 dostává ministerstvo vyučování 400.000 franků na zakoupení kinematografických strojů do škol.

Německo netoliko nezůstalo zpět za všemi uvedenými státy, nýbrž předčí je záhy v organizaci své. Po zavedení kina do škol počínajíc asi roku 1908 – 1909 v roce 1914 založen byl vychovateli německými ve Štětíně spolek obrazových jevišť německých měst pro účely školního a lidového vzdělání. Spolek ten vydržuje četná světelná a přednášková jeviště shrnutá pod pojem jevišť obrazových a založil ústřední poradnu ohledně filmů pro školství určených a stejně i archiv vzorných školských a výchovných filmů spojený s půjčovnou s velkými a četnými pobočkami archivu tohoto.⁵⁾

Netřeba znova zdůrazniti, že taková organisace volá k práci opět především vychovatele a umělce a dotvrzuje nutnost požadavku, aby také z tohoto důvodu péče o kinematografii svěřena byla onomu ústředí vládnímu, jemuž svěřeny jsou veškeré školství a veškerá péče o umění.

4) Přihlížíme-li k ohromného rozvoji kinematografie v zahraničí a k jeho významu národohospodářskému, dospíváme k témuž úsudku, že i u nás rozkvět a národohospodářský prospěch z kinematografie plynoucí bude jen tehdy zaručen, uplatní-li se v kinematografii vychovatel a umělec ve spojení s odborníkem finančním a dostatečně organisovaným kapitálem – pod kontrolou státu.

Z přčetných zahraničních společností filmových se sto a více milionovými závodními kapitály vynikají francouzská firma Pathé Frères, jež sama denně vyrábí 200 000 metrů filmových proužků, americká firma Eastman Kodak a německá firma Abga⁶⁾. Známé jsou i jiné velké firmy italské a skandinávské.

Příkladem pouze budiž uvedeno, že film „Quo vadis“⁷⁾ v předválečné měně stál 500.000 franků, že film „Křištof Kolumbus“⁸⁾ vyžadoval přes 40 000 lidí, že americký film „Civilisation“⁹⁾ za účasti stejného as počtu osob vyžadoval spoluúčast dvou dreadnoughtů¹⁰⁾ a oběť jednoho pro filmový efekt torpedovaného transatlantického parníku.

Největší dnešní film světa Američana Griffitha „Nesnášenlivost věků lidských“¹¹⁾ pohltit 50 milionů korun dnešního kursu.

V Americe herečka Mary Pickfordová dostává za účast svou při třech filmech ročně vytvořených půldruhého milionu dolarů, oblíbenec Ameriky Austin Farnum nevydělává si méně. A takových hvězd filmového světa je celá řada.

Ohromným těmto výdajům odpovídají v zahraničí ovšem i návštěvy světelných divadel. Např. v Detroitu o 470 000 obyvatelích navštěvuje [týdně]⁸⁾ divadla a kina 550 000 osob, z těch 73 procent jen kina, tedy tolik, kolik má město obyvatel.

V Indianopoli o 270 000 obyvatelích návštěva kina samotného vykazuje 320 000 osob.

V Paříži samotné je dnes daleko přes 200 světelných velkých divadel. Počet jejich po všech zemích roste stejně závratně jako obecenstvo tato divadla navštěvující.

V naší republice bude včetně Slovenska, kde se ještě řádná statistika provádět nedala, daleko přes 400 scén divadelních a s připočtením asi 40 kočovných kin as kolem 500.

I u nás jsme teprve v počátcích vývoje kinematografie.

Nemohouce soutěžit s ohromným kapitálem ciziny v kinematografii investovaným musíme domácímu filmu napomáhat, aby vkusem a vědeckými snahami vytlačil, pokud mu to možno bude, cizí film, ano i do zahraničí pronikl.

Opět široké pole pro vědce, vychovatele, umělce.

5) Ministerstvo školství a národní osvěty domáhá se také zřízení státního filmového ústavu, jenž by zvláště pro školství, ovšem i pro lidovychovu a nikoliv naposled pro účele vědecké vyráběl vzorná díla.

Cíl takového ústavu poukazuje opětně k povolání osobností vědecky a umělecky vyzbrojených. Pomocí státního filmového ústavu hodlá pak ministerstvo přikročit k založení výchovných kočovných světelných divadel, jimiž chce za řízení vyškolených správců vzdělání šířit do nejzapadlejších krajín našeho státu.

II. [Důvodová zpráva podrobná.]^h

K § 1. Udělování licencí jest zastaralý způsob. Labilnost práva licencí udělená nepřípouští zdokonalování kina, nýbrž svádí jen k využitkování jeho tím, že hoví pudům davu.

K § 2. Příslušnost požadovaná ministerstvem školství a národní osvěty je dostatečně odůvodněna všeobecnou úvahou. Dobu 10, pokud se týče 3 let koncessí zaručenou odporučuje osnova proto, jelikož taková delší doba podnikání zaručuje koncessionáři, že se dočká výsledku své práce a svůj investovaný kapitál bude moci opětně uvolnit. Nemá-li domácí kinematografie zakrtněti, pak nutno pro ni buditi zájem podnikavých a úvěruschopných jedinců.

K § 3. Vedle kulturně výchovného prospěchu, jenž péčí státní o všechnu kinematografii dosažen býti má, klade osnova hned prospěch o válečné poškozence, pro které výhradně v § 15. požaduje velkou dávku z hrubého zisku všech podniků kinematografických.

Navrhující ministerstvo vychází totiž z přesvědčení, že udílení koncessí na kinová divadla jednotlivým válečným poškozencům neb jejich skupinám v družstva ustaveným nebude zájem jejich chráněn. Jednak by se tím zavedlo nerovné měřítko podpory válečných poškozenců do jejich řad, když by jednotlivci anebo malý hlouček z nich dostal koncessi na kino, ale zdrcující většina vyšla by na prázdno. Ale i takto privilegovaní invalidé-koncessionáři nedomohli by se zabezpečení své existence. Každé kino i sebemenší dnes vyžaduje značného kapitálu a značné odborné znalosti ne snadno a rychle dosažitelné. Bude-li invalidovi-koncessionáři scházeti kapitál, a ten mu bude scházet, jelikož jen nemajetný invalida dostane koncessi, pak musí si kapitál vypůjčiti a jelikož toho za přijatelných podmínek nedocílí, pak musí vzít útočiště ke kapitálu, jenž koncessionáře stlačí na služebníka. Nedostatek odborné znalosti pak vžene invalidu-koncessionáře do pokusů, na kterých ztroskotá. Družstvu invalidů udělená koncesse pak nezaručuje kázeň bezpodmínečně nutnou pro vedení každého družstevního podniku.

Proto zavedení [účelové dávky]ⁱ výhradně jen pro válečné poškozence zaručuje bezpečný, zajisté postupem času vzrůstající příjem pro [všechny válečné poškozence]ⁱ a umožňuje lehké a spravedlivé rozdělení příjmu mezi ně anebo zakládání útluků pro ně přiměřeně vybavených.

K § 4. a 5. netřeba, tušíme, zvláštního odůvodnění.

K § 6. Je spravedливо, aby úmrtí majitele koncesse nepřivedlo rozvrat do jeho rodiny a zhroutení podniku samotného. Proto i v případě tomto právo vdovské a právo nezletilých descendentů dochází ochrany.

K § 7. Ustanovení § toho jest jen projev vůdčích zásad ve všeobecné úvaze důvodové zprávy vyslovených, že nemá býti koncesse zneužito ani pro nevhodné účely, ani nezpůsobilými osobami.

K § 8. Právo, jež si ministerstvo školství a národní osvěty v § tomto vyhrazuje, jest jen doplňkem požadovaného jím práva, aby svým vlivem a svou pravomocí všemožně pozvedalo kulturní úroveň kina.

Stížení podnikavosti koncessionáře tímto ustanovením nijak nehrozí, jelikož zajisté navrhuje ministerstvo svými orgány práva toho použije s patřičnou šetrností a na patřičném místě.

K § 9. – 10. O censuře bylo v povšechné části obšírně promluveno a tam její potřeba odůvodněna.

Navržená v této osnově censura bere si za příklad nejnovější zákon francouzský z 3. srpna 1919, zmírňuje však jeho ostrost a vylučuje každé jiné censurní omezení, které by ještě jiný úřad prováděti chtěl.

K § 12. Spoluúčast zástupců všech tří odvětví kinematografie zde uvedených jest požadavkem sociální a demokratické spravedlnosti, že nemá ve veškerém, jakož i v soukromém životě rozhodnuto býti o nikom bez spolurozhodování jeho. Ostatně Španělsko je průkopníkem myšlenky v § 12 vyslovené.

Vzhledem na nevelký počet filmových výrobců a půjčoven ve státě našem pokládá ministerstvo založení jediného gremia těchto podniků na dlouhou dobu za dostačující, kdežto při rostoucím počtu již dnes četných divadel světelných odporučuje decentralisaci založením tří gremií. Každému pak gremiu odpovídá jeden zástupce, jež to které gremium do censurní rady vyšle.

K § 13. Ustanovení převzato jest z osnovy zákona ministerstva vnitra o kinematografech č. 49619 z 8. října 1919. Nutnost postavití porušení zákona pod sankci trestní jest očividná. Jelikož pak navrhuje ministerstvo nemůže přirozeně trestní řízení prováděti a tresty ukládati, ukázala se nutnost odkázati trestní řízení před forum, před kterým posud trestní činy pro zneužití koncessí a licencí byly souzeny.

Navrhující ministerstvo neuzavírá se však úvaze, že by se i přikázání trestního řízení z porušení tohoto zákona soudním instancím dalo důvodně obhájit a nenamítalo by proti tomu nic, kdyby ministerstvo spravedlnosti tuto působnost pro soudy požadovalo.

K § 14. Stanovisko zaujaté v § 2. osnovy dochází v § 14. důsledného rozšíření na osoby, které by brzkým uhasnutím licencí byly oproti novým koncessionářům značně poškozeny, ačkoliv jako starší podnikatelé v oboru kinematografie jejímu vývoji napomáhaly.

K § 15. O tomto ustanovení bylo již promluveno při odůvodnění v § 3. osnovy.

K § 17. Zákonodárství naše nezná posud zvláštní ochrany autorského práva hledíc ke kinematografii.

V zahraničí, zvláště ve Francii a v Německu, zákon staví původné právo autorů a vydavatelů kinových her na roveň právu dramatických spisovatelů a vydavatelů divadelních her. Bylo příkladu toho zde obdobně použito.

V Praze dne [29.]^k listopadu 1919.

Ministr:

SÚA, MŠANO, k. 3487, čj. 55478/6237 n. o./1919.

-
- a – rukopisná vsuvka
 - b – rukopisně; původní datace 7. listopadu byla rukou opravena na 29. listopadu
 - c – rukopisem
 - d – psáno proloženě, strojopisně podtrženo
 - e-j – strojopisně podtrženo
 - k – původní strojopisné datum 7. listopadu bylo rukou opraveno na 29. listopadu

1) Návrh na zřízení státního filmového ústavu připravený ministerstvem školství a národní osvěty viz SÚA, f. MŠANO, k. 3487.

2) Adolphe Brisson (1860 – 1925), francouzský kritik a spisovatel.

3) Srov.: Erwin A c k e r k n e c h t, *Das Lichtspiel im Dienste der Bildungspflege. Handbuch für Lichtspiel-reformer*. Berlin 1918.

4) Eugène Louis Doyen (1859 – 1916), francouzský chirurg, který začal jako jeden z prvních užívat kinematografu při výuce medicíny.

5) Dokument operuje s pojmy v českém prostředí tehdy poměrně nestandardními. Výrazy „obrazové jeviště“ či „světelné divadlo“ jsou víceméně doslovnými překlady německých termínů „Lichtbildbühne“ či „Licht-bildtheater“, přičemž výraz „Lichtbild“ („světelný obraz“) se vztahuje rovněž na promítané diapozitivy, jež tehdy nalézaly široké uplatnění zejména ve školství a v osvětové práci.

6) Zde jde snad o zkomoleninu; pisatel by mohl mít na mysli Agfu založenou v roce 1897 v Berlíně.

7) *Quo vadis?* (Quo vadis?; Itálie, Cines, 1912; r. Enrico Guazzoni).

8) *Křištof Kolumbus* (Christophe Colomb; Francie, 1917; r. Gérard Bourgeois).

9) *Civilizace* (Civilisation; USA, Ince, 1916; r. Thomas Harper Ince, Raymond B. West ad.).

10) *Dreadnought* – velká bitevní loď.

11) *Intolerance* (Intolerance; USA, Wark Producing Corporation, 1916; r. David Wark Griffith).

9.

1920, 7. leden, Praha. – Zpráva a rezoluce kulturního výboru k návrhu skupiny poslanců v čele s S. K. Neumannem, F. Zemínovou a F. Houserem, aby kinematografie spadala výhradně do resortu ministerstva školství a národní osvěty.

**Zpráva
kulturního výboru
o návrhu členů Národního shromáždění Stanislava K. Neumanna,
Fr. Zeminové, Fr. Housera a soudruhů
(tisk č. 1782),**

**aby kinematografie podřízena byla výhradně ministerstvu
školství a národní osvěty.**

Kinematografie stala se za krátkou dobu dvaceti let činitelem neobyčejného významu a ohromných možností. Jest dnes nejen nejrozšířenější zábavou lidovou a důležitým činitelem národohospodářským, nýbrž stává se kulturní mocí, s kterou lidov ýchova, pedagogie a umění již nyní počítají a které v budoucnosti jistě náležitě využijí.

Pokud tedy státní správa zasahuje v obor kinematografie svým dozorem a vlivem, jest její povinností podněcovati dobré stránky kina a omezovati jeho stránky špatné. Neboť i když se dnes mnohdy přeceňuje zhoubný vliv kina, nejčastěji z pouhého předsudku, jest nicméně jisto, že nynější biografy velmi často podporují špatné pudy obecenstva, šíří nevкус a jsou velice dosud vzdáleny svého kulturního poslání. Je tudíž nezbytno, aby stát ze všech sil se přičinil a svými prostředky působil k tomu, aby domácí kinematografie dostala se na pravou cestu a plnila své veliké poslání ke kulturnímu prospěchu celého národa.

Běží o to, aby kinematografie byla bez překotností, ale metodicky a účinně přivedena k plnění svého lidov ýchovného a uměleckého poslání, a k tomu nestačí pouhý policejní dozor, který nutně dbá jen toho, aby dodržena byla litera zákona, ale nemá možnosti plánovitě zasáhnouti ve vývoj kinematografie, nemá vyšších cílů kulturních. Nemá-li se biograf zvrhnouti opravdu, státi se národním nebezpečím, jest nám přestati pohlížet na kino jako na pouhou živnostenskou provozovárnu a pouhou zábavní místnost nízkého druhu pro všechny časy, jest nám uznati jeho skutečný kulturní vliv dnešní a jeho ohromné lidov ýchovné, pedagogické, umělecké možnosti budoucí, zkrátka: musíme považovati kinematografii za činitele především kulturního a podle toho s ní jednati.

Z těchto důvodů přistoupil kulturní výbor na stanovisko navrhovatelů, aby kinematografie podřízena byla výhradně ministerstvu školství a národní osvěty, to jest pod dozor a správu úředníků z kruhů lidov ýchovných, pedagogických a uměleckých, což jest i přáním majitelů kinematografů a všech činitelů odborných. V debatě bylo – a nikoli ze strany navrhovatelů – správně poukázáno k tomu, že příslušnost ministerstva školství a národní osvěty je tu samozřejmá a že spory o kompetenci v takových případech připomínají příliš poměry starorakouské.

Pokud běží o podrobnosti, jde v této otázce hlavně o dvě věci: Předně o to, aby licence nebo koncese pro biograf udíleny byly ministerstvem školství a národní osvěty po dohodě

s příslušnými ministerstvy odbornými tak, aby se jich dostávalo osobám kulturně, mravně i odborně podle možnosti kvalifikovaným, což při dnešním návalu žádostí o biograf i z hlediska péče sociální jest požadavek jistě zcela správný. Podruhé běží o censuru filmů. Především při censuře filmů a akcích s ní souvisejících jest přijíti ke slovu kulturním snahám, o nichž byla řeč shora a o něž jde také ministerstvu školství a národní osvěty, které má od počátku zvláštní oddělení pro kinematografii s odborným referentem. Censura filmů musí býti prováděna z hlediska vyššího, širšího a také účinnějšího, než jest hledisko pouze politické. Musí býti prováděna úředníky z řad kulturních pracovníků, zejména lidovýchovných, kteří jsou jistě také schopni posouditi mravní hodnotu filmů. To ovšem nevylučuje dozor z hlediska např. vojenského nebo politického, jež příslušná ministerstva mohou zcela dobře přitom uplatniti.

Kulturní výbor rozšířil tudíž návrh navrhovatelů a předkládá resoluci, na které j e d n o m y s l n ě se usnesl.

V Praze dne 7. ledna 1920.

Předseda:
Dr. O[takar] Srdínko v. r.

Zpravodaj:
Stanislav K. Neumann v. r.

Resoluce:

Vláda se vyzývá, aby státní dozor nad kinematografií a státní činnost v tomto oboru podřídila ministerstvu školství a národní osvěty především v tom směru, aby licence nebo koncese pro biograf udělovány byly ministerstvem školství a národní osvěty společně s příslušnými ministerstvy odbornými a censura filmů byla prováděna výhradně úředníky tohoto ministerstva, přičemž eventuelní odvolání z jejich nálezů dělo by se k censurní komisi složené ze zástupců všech ministerstev a jiných interesentů.

*Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích Národního shromáždění československého.
Tisk 1951 – 2200. 1919 – 20. Praha [1920], tisk č. 2109.*

10.

1920, 13. leden, Praha. – Stenografický protokol z vystoupení S. K. Neumanna na 105. schůzi Národního shromáždění, kde jako zpravodaj kulturního výboru prezentoval zprávu tohoto výboru o návrhu skupiny poslanců v čele s S. K. Neumannem, F. Zemínovou a F. Houserem, aby kinematografie spadala výhradně do resortu ministerstva školství a národní osvěty.

Místopředseda **Konečný**: [. . .] Přistoupíme k bodu dalšímu a tím jest

2. zpráva kulturního výboru o návrhu členů Národního shromáždění St. K. Neumanna, Zeminové, Housera a soudruhů (tisk č. 1782), aby kinematografie byla podříděna výhradně ministerstvu školství a národní osvěty (tisk č. 2109).

Zpravodajem jest člen Národního shromáždění občan N e u m a n n, uděluji mu slovo.

Člen Národního shromáždění **Neumann**: Pánové a dámy! Tentokráte to bude trvat trochu déle.

Dovolte mi, abych nejprve konstatoval, oč v podstatě běží, podáváme-li Vám ke schválení resoluci, aby kinematografie podřízena byla ministerstvu školství a národní osvěty, resoluci, na které se kulturní výbor usnesl jednomyslně, že totiž neběží o nějakou lapalii, o nějaký bezvýznamný kompetenční spor mezi dvěma ministerstvy, o kompetenční spor, kterých bylo za starého Rakouska tolik a které, jak správně zdůraznil pan kolega Budínský v kulturním výboru, převzali jsme ochotně i do své Republiky s jinými rakouskými ctnostmi. Nejde o malichernost, běží o základní, kardinální otázku lidové kultury a já, pánové, nepřemršťuji, a já, pánové, jsem přesvědčen, že v této chvíli mluvím za všechny opravdu kulturní lidi v naší republice, řeknu-li, že hlasováním o naší resoluci ukáže toto Národní shromáždění, jde-li mu skutečně o kulturní blaho a povznesení našeho národa čili nic, dovedeme-li se i v takovém případě, kdy různé skryté ruce pracují proti stanovisku kulturnímu, postavití rázně za věc lidové kultury.

Československá republika převzala jako řadu jiných smutných dědictví po Rakousku též snad to nejubožejší dědictví, jeho kinematografii. To znamená jak státní spravování věcí kinematografických, tak i žalostný stav české filmové výroby a jako důsledek obou společně: nízké niveau kinematografu v Československé republice a s tím odevzdalo nám Rakousko i výsledek svého „blahodárného“ působení na poli kinematografickém, to jest: velmi demoralisované biografické obecnstvo.

Kinematografie odevzdána byla za převratu výhradně do péče ministerstva vnitra, do péče téhož resortu, který za Rakouska měl tento obor na starosti. Tehdy v časové tísní to bylo pochopitelné a poměrně to nejsnazší, neboť byli zde čeští úředníci, kteří za Rakouska agendu tu u místodržitelství vyřizovali a byli do toho oboru zapracováni nejvíce. Dnes je již nejvíce na čase, aby tomuto provisoriu byl učiněn konec a aby kinematografy dány byly do kompetence onoho ministerstva, které výlučně je povoláno o nich rozhodovati.

Dnes je nejvýše na čase ustanoviti soudcem nad prostředky, které mají za účel lid vychovávat i úroveň jeho kultury, mravu a vkusu pozdvihnouti – a to filmy a biografie měly by býti –, ustanoviti soudcem ono ministerstvo, které má na starosti výchovu lidu, které jest schopno úkol ten vykonávati a které je za to též plně odpovědno. Nebude-li dána kinematografie do rukou pracovníků lidovýchovných, pak pokračovati bude na stejné šikmé ploše a hroživě nízká úroveň vkusu širokých vrstev lidu poklesne ještě níže.

Jest to v první řadě censura filmová, která ve své nynější podobě a v podobě chystané ministerstvem vnitra, je paskvilem moderní, svobodomyslné, lidovýchovné a v pravdě republikánské censury. Dnešní censura jest na jedné straně téměř zbytečná a na druhé opět nedostatečná. Zatím co Argusovými zraky loví ve statisíce metrech poklesky proti bezpečnosti státu a proti mravopoctnosti a v její byrokratické síti se nakonec třepetá jediný hubený kapřík, unikají jí každým druhým metrem filmu nebezpečné útoky na kulturu, vkus a dobrý mrav jeho lidu.

Tato censura nemá možnosti zabrániti, aby lid náš, naše mládež, byli soustavně a nepřetržitě rozrušováni a ohlupováni těmi nejstupidnějšími filmy.

Co je nám platný nejlepší paragraf, když ho užívá člověk, který ve věci samé je laik? A zde odbornost nespočívá v dobrém vyhotovení aktu o vykonané censuře, ale odbornost spočívá v tom, když se ví, co je našemu lidu, naší mládeži prospěšno, jak ji vzdělávati

a jak vésti k lásce, k člověku, k přírodě, k zvířeti, jak vésti k vyšším ideálům, k pokroku, k svobodě myšlení a ke kráse. O tom nikdy nebude moci rozhodovati paragraf a kancelářský rutinér, nýbrž průkopník kultury, lidovýchovný pracovník a umělec.

Do rukou lidovýchovných a kulturních pracovníků patří censura filmová a osvětňá organisace veřejné filmové produkce, ke které musí dříve nebo později dojít. V kinematografii nemáme již dávno co činiti s bezvýznamným druhem živnostenských provozů, na něž stačí dozor policejní, nýbrž kinematografie stala se ohromnou velmocí a běží o to, má-li tato velmoc v naší republice mít kulturní, nebo protikulturní ráz.

Čísla mluví. Máme, pánové, v republice 450 biografů (a počítá se, že jich budeme mít brzy 800); těchto 450 kin sehraje do roka 180 000 představení a těchto 180 000 představení navštíví asi 40 000 000 osob do roka. Tedy, bude-li biografů 800 a neklesne-li jejich návštěva, což se nedá předpokládati, spíše naopak, budou biografy do roka navštěvovány 80 miliony osob. Zvykli jsme si v době válečné na závratná čísla, ale domnívám se, pánové, že i těch dnešních 40 milionů je cifra, která mnohého z vás překvapí. Víte, pánové, kolik připadá knižního četiva na jednu osobu v Čechách? $\frac{1}{3}$ knihy! A víte, kolik biografických filmů: 18! A při tom jest vliv filmů mnohem silnější než vliv tištěného slova. Jsem, pánové, starý kozák a starý čtenář, ale přiznám se vám, že jsem při sensačním filmu leckdy také hořel a pořádně si pocuchal nervy, ač jsem členem censurní komise a žádným nováčkem.

Čísla mluví a tato čísla křičí k vám přímo, že s kinematografií musí se něco státi, že tato ohromná velmoc musí býti postavena do služeb národa jako jeho učitelka a povzbuzovatelka a nikoli jako strašlivá organisace ohlupovací a vkus kazící.

Je zhola zbytečno zakazovati tzv. Schundliteraturu, když nemá ministerstvo školství a národní osvěty možnost úspěšně bojovati proti filmové Schundliteratuře.

Je zhola zbytečno zřizovati kursy občanské výchovy, lidové university, pořádati lidové přednášky, lidové koncerty, lidové výstavy a zakládati okresní osvětové sbory a místní osvětové komise, když ponechává se kinematografii, osvětově naprosto neregulované, úplně na vůli dělati s lidem, co je jí, resp. výrobci filmu a překupníkovi, libo. Myslím, že nikdo nepochybuje, že výrobce a překupník filmu v 99 případech ze sta řídí se dle prospěchu své kapsy a nikoliv dle prospěchu výchovy lidu.

Je vlastně zhola zbytečno vynakládati takové peníze na výchovu mládeže, na udržování škol a zakládání nových a na učitelské síly, je vlastně zcela zbytečno, vyvíjeti taková úsilí a mařiti čas, když mládež mnohem úspěšněji a trvaleji ohlupuje se výtvoří kinematografie, které díky dnešnímu spravování kinematografie tvoří hlavní jádro předváděných filmů.

S jakým zdarem pracuje dnešní censura, o tom jeden příklad. Byl censuře předveden film: V ráji polosvěta.¹⁾ Název mnohoslibný nezklamal. Filmem proplétal se věnec scén, nikoli oné veselé a vkusné erotiky, kterou liberální člověk dopřeje rád dospělým lidem, ale scén onoho surového, německého druhu, který působí přímo na žaludek. Zástupce ministerstva školství a národní osvěty byl pro zákaz celého filmu, ale páni od paragrafů byly jen pro vynechání největších brutalit. Film ztratil ovšem úplně na smyslu, ale nepozbyl přitažlivosti na některé majitele biografů a na obecnost.

Film byl tedy předváděn, jsa zbaven sice nejohavnějšího, ale na druhé straně vyškrtáním obohacen o nesrozumitelnost a nelogičnost, což však nijak nemělo vlivu na příliv

obecenstva. To však není ještě konec. Ke každému filmu dodává půjčovna filmů nejen plakáty, nýbrž i fotografie, znázorňující nejsensačnější a nejdráždivější scény. A právě takové fotografie, věrné snímky míst, která censura z filmu vyloučila, byly klidně po celé týdny vystaveny zrakům všech mimojdoucích. Zástupce našeho ministerstva školství – nebyl jsem to však já –, který si povšiml nápadně velkého zástupu, tísnil se kol těchto fotografií, a jenž byl censuře zmíněného filmu přítomen, zjistil u majitele biografu, že povolení k vystavování těchto fotografií – má! Totiž od policejního ředitelství, kterému jsou plakáty a fotografie předkládány ke schválení. Tutéž sensaci dělaly název a fotografie filmů též v jiných městech našeho státu. To jest, pánové, jeden případ, ale nebyl první ani nebude to také poslední případ z praxe dnešní kinematografické censury.

Censura se někdy usnází na zákazu návštěvy toho kterého filmu pro mládež. V teorii to vypadá krásně, jak to však dopadá dnes v praxi?

Bystrozraký majitel biografu anebo jeho zástupce postřehne ihned, je-li orgán politické správy v biografu, a tu stačí významný pohled do pokladny, aby pokladník, resp. biletář svůj úřad vykonávali rigorosně a – je-li film mládeži zakázán – neprodávali dítkám lístky nebo tyto dovnitř nevpuštěli. Taková nemilá úřední návštěva přichází tak nejvýše jednou týdně, na ostatní představení bez rozdílu se pouští dítky docela vesele, i kdyby tam třeba byly předváděny ty největší hříchy proti vkusu a duševní svěžesti.

Nejsem moralista a nejsem puritán, mně speciálně nejde tak o tzv. morálku, jako o ohlupování lidu a šíření nevkusů, jehož důsledky najdeme pak v poměrech literárních, uměleckých, v žurnalistice a v celém našem životě.

Podívejme se, pánové, na Německo. Zde po převratu nastalo období bez censury. Jest zajímavé pozorovati, v jakém směru vyrazila uvolněná kinematografie. Nebyly to politické filmy, které použily úplné svobody, aby vtrhly do biografů, ale byly to filmy nevkusné a nejhrubší sensace a pak tzv. Aufklärungsfilme, které pod rouškou moralismu, poučení o věcech sexuálních dovolovaly si předváděti zrakům starých a mladých to nejodpornější a nejsprostší, co si v tom oboru můžete vymysleti. Takovými pokryteckými filmy Němci vynikají.

Dnes se volá v Německu již ze všech stran, i z řad všeho kinematografického obecenstva po kulturní censuře, ba některá města se již spojila a zařídila si vlastní censuru. Není to tedy bezpečnost státu, kterou nutno chrániti censurou, nejde o politiku, ale je to kultura, úroveň mravů a vkusu, přes jejichž mrtvolu ziskuchtivý majitel biografu je odhodlán klidně přejíti. Z toho příkladu vychází zároveň najevo, jaké povahy především musí býti dnes censura, že to je instituce preventivní v první řadě k ochraně kultury a teprve v druhé řadě k ochraně zájmů jiných. To konečně je též striktní odpověď na otázku, kdo má filmovou censuru provozovati.

Ve Francii je censura prováděna v první řadě ministerstvem krásných umění a censurní sbor skládá se ze dvou třetin ze zástupců tohoto ministerstva. To je proto, že Francie kráčela vždy v čele ve věcech kultury a umění.

Ale, pánové, kulturní výbor neusnesl se na tom, aby kinematografie svěřena byla do správy ministerstva školství jen proto, aby se jeden druh censurních úředníků vystřídal druhem jiným. O tak malichernou věc neběželo ministerstvu. Ten velmi značný sbor úředníků, který provozuje filmovou censuru, koná de facto práci celkem bezvýznamnou.

Kdybyste, pánové, poznali tuto práci v censurním sboru, řekli byste, že na to by stačil jediný úředník poněkud rozumný a mající trochu soucitu s národem.

Kdyby běželo jen o to, kdo má vykonávat t e n t o dozor, nebylo by našeho zájmu o věc. Jest mnoho lidí, kteří jsou přesvědčeni, že censurou, konfiskacemi a zákazy nic se nepořídí, nic neodstraní a nepotře; já k nim patřím také a domnívám se, že náš prezident Masaryk neřekl zlatějšího slova, jako když pravil, že zneužívání svobody léčí se svobodou jen ještě větší. Ale chceme-li dáti kinematografii pod správu ministerstva školství a národní osvěty, nechceme mu dáti toliko právo (např. právo censurovat filmy), nýbrž a především velkou povinnost, aby postupně, ale rázně změnilo systém filmové produkce, aby ze systému ohlupovacího a protikulturního učinilo systém kulturní, povznášející, vychovávající nejširší vrstvy. Chceme, aby ministerstvo školství a národní osvěty staralo se o těch dnešních 40 milionů a o těch zítřejších snad 80 milionů návštěvníků našich biografů nikoli jen tím, že tu a tam některý film probere podle litery zákona, nýbrž především tím, že zavede do kinematografické produkce nového ducha a nový řád. To je smysl našeho návrhu.

Kinematografie je dosud téměř v dětských letech, já bych řekl v těch tzv. letech klacovitých. Ale již nyní je zjevno, jaké nesmírné možnosti v sobě chová jak po stránce umělecké, tak po stránce výchovné i technické. Blíží se doba, kdy kinematografie působiti bude revolučně nejen na divadelnictví, nýbrž i na literaturu, reklamu a především na školu. Teprve až biograf vnikne do školy, uskuteční se v pravém slova smyslu touha našeho Komenského po vyučování názorném. Jako je jisto, že budeme míti filmové umění, jako máme umění slovesné, výtvarné, hudební – náběhy k tomu jsou již nyní –, tak je také jisto, že výchova a vyučování jak mládeže, tak lidu založena bude jednou na kinematografii. Pánové, kdo chcete viděti již dnes, jak úžasné možnosti nejen z hlediska estetického, nýbrž i výchovného poskytuje film, jděte se podívat na 20 tisíc mil pod mořem.²⁾ To je film úžasný!

Biograf je dnes ve skutečnosti více než škola, pokud jde o jeho vliv na široké vrstvy; to si, pánové, prosím, uvědomte a jako školu nepodrobujete policejní reglementaci, nýbrž pedagogickým organisacím a úřadům, dejte také kinematografii do rukou těch, jejichž úkolem je pěstovati lidovychovu a starati se o kulturu. Bylo by hanbou ČSR, kdyby nepochopila vliv a účel kinematografie, nade vše veliký a nepojala ji do výchovného systému, počínajícího obecnou školou a končícího universitou, neboť kinematografie nejen že sem patří, ale jest i povolána sám systém naší výchovy obroditi.

Po stránce praktické běží tu o to, aby ministerstvo školství mělo rozhodující vliv na udílení koncesí, pokud jde o kvalifikaci odbornou žadatelů, aby mělo vliv na programy biografů a domácí výrobu filmů, aby mohlo samo zaříditi příkladné lidovychovné biografy a zasahovati způsobem skutečně odborným do zákonodárství kinematografického a do mezinárodní úpravy patřičných smluv.

Na tyto věci, na to, aby kinematografie mohla býti postupně postavena do kulturních služeb národa, nutno pamatovati ihned, nutno již jednou začíti, a zejména nutno na to pamatovati již v budoucím našem kinematografickém zákoně, který musí býti vypracován v ministerstvu školství a národní osvěty, má-li míti vůbec nějakou hodnotu a smysl. Elaborát ministerstva vnitra, který jest interesentům znám, je pravý paskvil takového zákona, což je docela přirozeno: nic kloudného jistě by z toho nevyšlo, kdyby politický úřad chtěl dělati např. zákon universitní nebo podobné věci, a zde je poměr týž.

Pánové! Ministerstvo školství a národní osvěty, jak známo, vypracovalo návrh zákona o zřízení okresních osvětových sborů a místních osvětových komisí, které mají pracovat k výchově všech občanů naší republiky v dobré republikány. Návrh ten byl Národním shromážděním přijat. Naše ministerstvo má tedy všechny možnosti pomocí svých osvětových orgánů v celém státě dozírat na působení kinematografů a dáti si o něm referovat. Tito členové místních osvětových komisí měli by též za úkol dohlížeti na to, zda ne navštěvují dítky taková kinematografická představení, jež jsou mládeži zakázána. Z toho znovu je zjevno, že řádné spravování věcí kinematografických je organicky spjato, ba srostlé s ministerstvem školství a národní osvěty, nehledě k tomu, že ministerstvo školství a národní osvěty má už dnes svou kinematografickou položku v rozpočtu a odborného referenta o kinematografii.

Výstražný příklad, kam vede fakt, že správa kinematografie jest v rukou neodborných, reprezentují tzv. kinoškoly, k nimž licence udělovala zemská politická správa, tedy úřad podrobený ministerstvu vnitra. (*Předseda Tomášek přejímá předsednictví.*) Četli jste, pánové, snad v novinách aféry těchto „škol“ a některé z nich jsou již zavřeny. Vídeň prodělávala své kinoškolní aféry již před válkou, ale my jsme si je k srdci nevzali. Nechci se však o této nechutné věci šířiti, jen tolik chci říci, že tyto kinoškoly jsou pravidelné podniky vyděračské a dodávají národu nejvýše herecký proletariát, mravně zkažený; jinak jsou úplně zbytečné. Smí-li politický úřad udělovati licence k nějaké kinoškole nebo filmové akademii, pak by stejně logicky měl rozhodovati i o malířské akademii, o konservatoři hudby atd.

Doufám, pánové, že jsem vám dosti jasně vysvětlil, o jak důležitou otázku kulturní běží. Můžeme tvrditi, že usnesení kulturního výboru, které bylo jednohlasné za velké presence členů, schválil veškeré opravdu inteligentní svět český, jest na naší straně i obecnost i lidovýchovní pracovníci a všechna žurnalistika, pokud není snad inspirována ministerstvem vnitra. Pro meritum naší resoluce vyslovil se poradní sbor ministerský pro kinematografii³⁾ a rovněž listopadová resoluce sjezdu majitelů biografů⁴⁾.

Není třeba snad podotýkati, a v resoluci je to také jasně řečeno, že i tehdy, když bude správa kinematografie svěřena ministerstvu školství a národní osvěty, budou ostatním ministerstvům ponechána jejich přirozená práva všude tam, kde ona jsou ve věci instancí odbornou.

Pánové, jest jisto, opakuji, že veškerá snaha o povznesení lidu, veškeré vzdělávání lidu, veškeré vychovávání lidu ve školách a institucích lidovýchovných je marna, pokud kinematografie, která má vliv mnohem větší než školy – o tom jsem přesvědčen –, nedostane se do rukou povolaných a nebude vedena jako instituce kulturní. Nejde nám o to především, co kinematografie je, ale o to, aby se mohla stát v budoucnosti nejvydatnější pomocnicí dobré knihy a dobré výchovy osvětové vůbec. Aby se to, pánové, mohlo státi brzy, k tomu směřuje naše resoluce, kterou prosím, abyste přijali jednohlasně a tím ukázali, že veškeré otázky kulturní má toto Národní shromáždění skutečně na srdci. (*Výborně! Potlesk.*)

Předseda (*zvoní*): K slovu není nikdo přihlášen. Debata odpadá. Přistoupíme k hlasování. Prosím o zaujetí míst. (*Děje se.*)

Je nám hlasovati o resoluci, obsažené ve zprávě kulturního výboru. Mám ji snad přečíst? (*Hlasy: Ne!*) Není tomu tak.

Kdo souhlasí s návrhem resolučním, obsaženým ve zprávě kulturního výboru, prosím, aby povstal. (*Děje se.*)

To je většina. Návrh resoluční je s c h v á l e n a tím je tento odstavec denního pořádku vyčerpán [. . .].

Těsnopisecké zprávy o schůzích Národního shromáždění československého. Schůze 71 – 110. Od 11. září 1919 do 23. ledna 1920. Praha [1920], s. 3128 – 3132.

1) *V ráji polosvěta* (Leichtsinn und Lebewelt; Německo, Berliner Film + Manufaktur GmbH, 1919; r. Friedrich Zelnik).

2) *20 000 mil pod mořem* (20.000 Leagues Under the Sea; USA, Universal Special, 1916; r. Stuart Paton).

3) V březnu 1919 byl při ministerstvu školství a národní osvěty zřízen poradní sbor pro kinematografii, v němž mj. působili Antonín Fencel, Karel Ladislav Klusáček, Ladislav Novák a Jan Reiter.

4) Řečník zde zmiňuje rezoluci, kterou na druhém sjezdu majitelů kin 25. listopadu 1919 přednesl na závěr svého referátu o kulturním poslání kin Julius Schmitt, tehdy ředitel společnosti Biografia. Rezoluce měla toto znění: „Jako ústav výchovný a lidovýchovný chceme náležitě především v kompetenci ministerstva národní osvěty, způsobilost filmů nechat rozsuzuje rovněž ministerstvo osvěty, stránka policejní nechť spadá v kompetenci ministerstva vnitra.“ *Sjezd majitelů biografů republiky Československé. „Československý film“ 1, 1919, č. 29 (10. 12.), s. 4.*

11.

1920, 9. září 1920, Praha. – Druhý návrh zákona o kinematografii vypracovaný na ministerstvu školství a národní osvěty na základě návrhu ministerstva vnitra z 8. října 1919. I tento návrh výrazně posiluje roli MŠANO a snaží se oslabit podnikatelské aspekty kinematografického oboru.

[. . .]^a

[Návrh]^b

ministerstva školství a národní osvěty na úpravu textu
[zákona o kinematografických představeních]^c navrženého
ministerstvem vnitra

Poznámka: navrhované změny jsou podtrženy.^d

[Vládní návrh]^e

zákona ze dne 1920,

jímž se upravuje pořádání veřejných představení kinematografických

§ 1. Veřejná představení kinematografická, *pokud nejde o školní a lidovýchovné účely ministerstva školství a národní osvěty*, mohou být pořádána pouze na základě oprávnění buď k provozování v pevném stanovišti, nebo kočovně v určitém místním obvodu.

§ 2. *Oprávnění to uděluje politický úřad 2. instance podle svého volného uvážení v mezích instrukcí, jež budou vydány ministerstvem vnitra ve shodě s ministerstvem školství a národní osvěty*, a to při podnicích kočovných nejdéle na dobu tří let a při podnicích v pevném stanovišti nejdéle na dobu pěti let.

Oprávnění jednou udělené může býti prodlouženo na stejnou dobu a za stejných podmínek.

Odvolání může býti podáno jak z rozhodnutí kladného, tak i zamítavého. Rozhoduje o něm ministerstvo vnitra ve shodě s ministerstvem školství a národní osvěty. Jestliže se nedocílí dohody těchto ministerstev, nemůže býti oprávnění uděleno.

§ 3. *Oprávnění nesmí býti uděleno:*

1) nelze-li se u žadatele nadíti potřebné spolehlivosti k provozování podniku,
2) svědčí-li proti žadateli nebo proti osobám, které s ním žijí v rodinném svazku, skutečnosti odůvodňující domněnku, že by podnikání bylo zneužíváno pro nedovolené účely,

3) osobám nesvéprávným a svéprávnosti zcela nebo zčásti zbaveným,

4) má-li žadatel již jedno oprávnění podle § 1.

§ 4. *Kinematografické oprávnění nemůže býti předmětem právního obchodu. Oprávnění udělené jednotlivci musí býti provozováno osobně; jen výjimečně smí úřad (§ 2.) povolit provozování zástupcem. Oprávnění udělené osobě právnické může býti provozováno jen zástupcem úředně schváleným.*

Za takového náměstka nemůže býti schválen ten u něhož jsou vylučující důvody § 3.

Po smrti majetníka kinematografického oprávnění může podnik provozovati dále vdova jeho, která se zemřelým žila ve společné domácnosti, pokud nejsou u ní vylučující důvody § 3., po dobu, na niž oprávnění jest uděleno, nejdéle však do nového provdání; oznámení o tom dlužno podati úřadu (§ 2.) do 14 dnů od smrti manželovy.

Není-li vdovy, přísluší obdobné právo nezletilým descendantům po dobu nezletilosti. V tomto případě smí však provozovati podnik jen zástupce, u něhož nejsou vylučovací důvody § 3.

§ 5. *Oprávnění může býti úřadem (§ 2.) odňato:*

1) objeví-li se dodatečně, že bylo uděleno osobě nastrčené nebo že výtěžku užívá osoba soukromá místo sdružení, kterému *oprávnění* uděleno bylo, buď vůbec anebo v míře vyšší, než se dle obsahu *oprávnění* rozumí,

2) pozbude-li majetník spolehlivosti potřebné k provozování podniku,

3) zneužívá-li se podniku pro nedovolené vedlejší účely,

4) byl-li majetník kinematografického *oprávnění* zcela nebo zčásti zbaven svéprávnosti,

5) je-li prokázáno, že výtěžku z kinematografů nepoužívá se k tomu účelu, pro nějž *oprávnění* bylo uděleno,

6) zjistí-li se, že majetník kinematografického *oprávnění* není ve skutečnosti jeho výhradním uživatelem,

7) je-li podnik provozován zástupcem neschváleným,

8) není-li při zařízení a provozování kinematografů vyhověno podmínkám uloženým od úřadu z hlediska lidovýchového (§ 7.), dále z hlediska policie zdravotní, stavební, požární, bezpečnostní a mravnostní.

Vyskytnou-li se okolnosti uvedené pod č. 2 – 5 a 8 u zástupce, budiž schválení jeho odvoláno.

§ 6. *Aby mohl být kterýkoliv film veřejně proveden, musí majetník kinematografického oprávnění vykáhati se, že na základě níže uvedeného censurního řízení bylo veřejné provádění tohoto filmu povoleno. Osvědčení o tomto povolení vydává ministerstvo vnitra.*

Censurní řízení je dvojího druhu:

Osvětové a politicko-správní.

Censuru osvětovou vykonává censurní sbor jmenovaný ministrem školství a národní osvěty.

Censuru politicko-správní vykonává censurní sbor jmenovaný ministrem vnitra ze zástupců zúčastněných ministerstev mimo ministerstvo školství a národní osvěty.

Oba sbory zasedají zároveň, rozhodují však samostatně.

Z jejich rozhodnutí lze se odvolati k příslušnému ministerstvu. Zákaz může se týkati celého filmu nebo jeho části. Veřejné předvádění filmu jest povoleno jen tehdy, bylo-li o tom docíleno shody v konečném rozhodnutí.

Každý z obou cenzurních sborů a v odvolacím řízení ministerstva mohou určité povolené filmy označit za výlučné (tj. jen pro zvláštní představení). K tomuto omezení stačí konečné rozhodnutí jedné z obou censur.

Každá z obou censur může film, jinak povolený, vyloučiti pro mládež do 16 let. Této mládeži jsou přístupny jen filmy, jež budou po této stránce oběma censurami bez námítky propuštěny.

Podstatnou částí censury jest i schválení všech nápisů a textů příslušného filmu po stránce obsahové i jazykové; filmy neopatřené veškerým tímto textem v jazyce československém k censuře se nepřipouštějí.

Náklady censurní platí ten, kdo předložil film k censuře; výši nákladu stanoví ministerstvo vnitra v dohodě s ministerstvem školství a národní osvěty.

Věci oběma censurám společné jsou připravovány a řízeny oběma zúčastněnými ministerstvy.

§ 7. *Majetník kinematografického oprávnění, popřípadě, neprovozuje-li podnik osobně, jeho zástupce, jest povinen opatřiti si a předvésti při každém veřejném představení, pořádaném na základě uděleného oprávnění, snímek poučný a lidovýchovný, popřípadě serii diapositivů z těch, které budou ministerstvem školství a národní osvěty za výchovné označeny a v délce popřípadě počtu, jež budou určeny pro každý rok nařízením.*

Stát nebo veřejná korporace má dále právo žádati na majetníku oprávnění, aby v době, kdy nekoná pravidelných představení, zapůjčil zařízení a pomůcky svého podniku pro účely lidovýchovné. Nařízením bude ustanoveno, za jakých záruk a do jaké míry se tak může státi.

§ 8. *Předvádění filmu nebudiž zejména povoleno, jestliže se jím zakládá skutková podstata nějakého trestního činu anebo jestliže se jím ohrožuje veřejný pokoj a pořádek, slušnost a dobré mravy, je-li s to, aby ohlupoval, anebo přičí-li se mravně výchovným a uměleckým požadavkům anebo základním pravidlům dobrého vkusu.*

Censurní povolení vyprší uplynutím 5 let; k dalšímu předvádění filmu jest zapotřebí nového cenzurního řízení. Film censurou zakázaný smí býti censuře předložen znovu teprve po uplynutí jednoho roku, a to i tehdy, jestliže některé scény byly vynechány a název změněn. Úmyslné obcházení censury jest trestné podle § 10. tohoto zákona.

Politický úřad okresní nebo státní úřad policejní může z vlastního popudu nebo na zakročení okresního osvětového sboru zapovědět provozování filmu zásadně povoleného, bylo-li by se třeba se zřetelem k místním nebo jiným mimořádným okolnostem důvodně obávati, že by jeho provozováním mohl býti porušen veřejný pořádek nebo mohlo býti

způsobeno veřejné pohoršení. Za tím účelem může tento politický nebo policejní úřad naříditi všeobecnou nebo příležitostnou cenzuru místní. Odvolání z takového opatření, ať jde o nařízení censury, nebo zákaz filmu, jde pořadem politických instancí správních.

Okresní osvětový sbor, zřízený podle zákona ze dne 7. února 1919 č. 67 sb. z. a n., má právo spolupůsobiti při provádění tohoto zákona o kinematografických představeních tak, že upozorňuje okresní politický úřad na závady, jež zjistí, a podává odvolání, nebylo-li požadavkům osvětovým, buď že oprávnění se udělilo osobě nespolehlivé (§ 2.), nebo že podnik není po stránce osvětové řádně provozován (§ 7., § 9.).

§ 9. Všichni majetníci oprávnění v obvodě politického úřadu 2. instance slučují se v gremium, jež zastupuje jejich zájmy před úřadem. Tento jest povinen ve všech důležitých záležitostech, zejména udíleje nová oprávnění, vyžádati si vyjádření gremia, urče lhůtu pro ně.

Povinnosti a práva členů gremia a organisace jejich budou upraveny nařízením.

§ 10. Přestoupení tohoto zákona trestá se politickými úřady pokutou až do 20 000 korun a vězením do šesti měsíců. Nedobytná pokuta budiž proměněna v přiměřené vězení v nejvyšší míře 6 měsíců. Jakožto trest vedlejší může být vyřčeno uzavření kinematografů na dobu až do tří měsíců.

§ 11. Dosavadní předpisy o povolování a provozování kinematografů se zrušují.

Licence udělené na základě ministerského nařízení z 18. září 1912 č. 191 ř. z. zůstávají v platnosti po dobu, na kterou byly uděleny. Na stejnou dobu zůstávají v platnosti i kinematografická oprávnění vydaná před platností tohoto zákona ministrem s plnou mocí pro správu Slovenska.

§ 12. (13.)¹⁾ Provedení tohoto zákona ukládá se ministru vnitra a ministru školství a národní osvěty v dohodě s ostatními ministry, ministru veřejných prací přísluší vydati v dohodě se zúčastněnými ministry předpisy rázu technického.

Zákon stává se účinným tři měsíce po prohlášení.

[Odůvodnění navrhovaných změn.]^f

[Všeobecně]^g se uvádí toto:

V dnešní kinematografii mají převahu zřetele podnikatelského využití, jež k umění a osvětě mají vztah nepatrný nebo žádný. Rozmach kinematografie však, zabíraje nová a nová pole činnosti, objevuje i nové své schopnosti vývojové, ukazuje zřetelně, že dnešní náhražkový stav je přechodný a pomíjivý a že jest třeba jen vypleti býlí, jež se rozbujelo pro nedostatečnou kontrolu kulturní, aby kinematografie se stala zdravým a plodným oborem lidského ducha, projevujícího se tu prostředky nového druhu, soutěžícími s výrazovou schopností oborů jiných.

Proto ministerstvo školství a národní osvěty s důrazem hájí suverénnost osvětového zájmu na tomto poli a očekává, že bude podporováno ve snaze, aby kinematografii vytrhlo z dnešního stavu, jenž by byl bez této snahy osvětové jen policejně ostříhán a využitou či jinou formou sociální péče. Ministerstvo školství a národní osvěty chce naopak přetvořiti kinematografii na zařízení prospívající československé národní osvětě v soutěži všeho ostatního osvětového podnikání.

Do návrhu zákona jsou pojata jen ustanovení zásadní; ostatní jest zůstaveno prováděcímu nařízení. Jednotlivé změny se odůvodňují takto:

K § 1.) Slovo „koncese“ hovoří o neurčitosti a budí zdání živnosti koncesované podle živnostenského řádu. Podle našeho názoru stačí prostě: „oprávnění“, což by se lépe dalo uvést v soulad s eventuální příští úpravou, kterou by pořádání kinematografických představení se stalo volnou živností.

K § 2.) Udílení takového oprávnění dotýká se značně zájmů osvětových, neboť špatně vedený nebo zbytečný kinematografický podnik může paralyzovat všechny místní snahy osvětové. Proto ministerstvo školství a národní osvěty trvá na tom, aby odvolání nemohlo býti v konečném vyřízení rozhodnuto proti jeho votu, a domnívá se, že ministerstvo sociální péče do té míry interesováno není. Kdyby se tomuto ministerstvu měl přiznati rozhodující vliv při odvolání, musilo by se stejně státi i ministerstvu obchodu, což by vedlo k přílišným komplikacím řízení.

Bližší ustanovení o tom, jak se udílí kinematografické oprávnění a jak se postupuje při odvolání, bude pojato do prováděcího nařízení.

Omezení kinematografického oprávnění i v pevném stanovišti na dobu pěti let při možnosti dalšího prodloužení se doporučuje jako záruka řádného provozování podniku a výhrada disposičního práva úřadu pro všechny případy; pravidelně bude zajisté vyhověno žádosti o prodloužení kinematografického oprávnění na další dobu.

K § 4.) Zde se jen doplňuje ustanovení, zajišťující řádné provozování i po smrti majetníkově.

K § 5.) Dodatkem opatřuje se záruka, že hledisko lidovému bude chráněno.

K § 6.) Ministerstvo školství a národní osvěty, uznávající zájmy politicko-administrativní, jež přísluší chrániti ministerstvu vnitra za součinnosti ostatních interesovaných ministerstev, trvá naprosto na tom, že censura po stránce osvětové výchovné přísluší do výhradní kompetence ministerstva školství a národní osvěty a že za řádné její vykonávání jen ono může býti odpovědné v poslední instanci, má-li dostáti úkolům, které mu v organizaci státu přísluší. Lze po té stránce poukázati nejen na kulturní nezbytnost tohoto opatření, ale i na výslovné usnesení kulturního výboru Národního shromáždění v resoluci ze dne 7. ledna 1920 (tisk 2109).²⁾ Ustupuje-li ministerstvo školství a národní osvěty v otázce udílení kinematografických oprávnění, vyhrazující si tu jen spolupůsobení, a přistupuje-li i na dělení censury v politickou a osvětovou, musí trvati bezpodmínečně na úplné výhradnosti svého rozhodování po stránce osvětové. Denně se množící stížnosti na dnešní stav jsou nejlepším dokladem, že je to nezbytností. Z hlediska demokratického se doporučuje, aby místo dosavadního poradního sboru nastoupil ministrem jmenovaný censurní sbor s mocí rozhodující a aby teprve v odvolání rozhodovalo ministerstvo. Obě censury se konají pro úsporu nákladu i času zároveň a jsou rovnoprávné. Všechna ustanovení o jejím výsledku jsou přiměřena zásadě, že při různosti názorů rozhodují mínění prohibiční. Hranice 14 let pro filmy přístupné mládeži se posunuje k 16 letům.

Další ustanovení vyhovuje zásadě, že některé filmy – jinak umělecké a cenné – bude třeba vyloučiti z všeobecné přístupnosti a vyhraditi je toliko představením zvláštním.

Exekutiva přísluší po stránce censurní zcela ministerstvu vnitra a jeho orgánům, protože ministerstvo školství a národní osvěty výkonných orgánů postrádá.

Aby se zachovala rovnoprávnost obou censur, navrhuje se, aby v případě a řízení jejich se obě ministerstva střídala v určitých obdobích.

K § 7.) Ministerstvo školství a národní osvěty se postará, aby postupně byly pořízeny anebo zakoupeny filmy vyšší úrovně výchovné, popřípadě serie diapositivů, jež bude nutno zařaditi do programu každého veřejného představení, aby tvořily základ nového ducha v kinematografii a byly již nyní protiváhou málocenných filmů zábavných. Nařízením se určí délka filmu, popřípadě počet diapositivů a doba jejich promítání, a to jak minimální, tak maximální, aby se zajistilo účelné provedení tohoto předpisu a z druhé strany aby majetník oprávnění byl chráněn před úřední libovůlí.

Propůjčování kinematografických zařízení pro veřejný účel se požaduje hlavně pro Slovensko, bude však výhodno i pro ostatní země republiky. Ochrana vlastnického práva bude zaručena nařízením prováděcím.

K § 8.) Malá účinnost dosavadní censury se jevila též v tom, že nebylo ustanovení, jež by připouštělo odmítnutí bezcenného filmového braku, pokud se jím neporušoval veřejný pořádek nebo trestní zákon. Předvádění takového filmu je však nejen značnou ztrátou národních sil na poli národohospodářském, ale má přímo ohlupující vliv na mysli svých diváků. Právo censurního zákazu jest nutno rozšířiti i na tyto škodliviny.

Další ustanovení čelí obcházení censury dodatečnou úpravou filmů a změnou názvů, jakož i vyvolání nového rozhodnutí při eventuálním jiném složení censurního sboru; naproti tomu se připouští po roce opětné ucházení se o povolení. Ustanovení o pětiletém trvání censurního povolení má za účel udržeti průměr censury na výši dobové úrovně a jejich proměnlivých požadavků.

Možnost místního zákazu musí býti dána i jinými důvody, než jest porušení veřejného pořádku, což se vyjadřuje dodatkem „veřejné pohoršení“, s nímž je nutno spojit i eventuální censuru místní.

Účast okresního osvětového sboru jest dána povahou této instituce i tím, že okresní úřad politický, přetížený jinými starostmi, z vlastní iniciativy sotva by mohl věnovati pravou pozornost osvětové stránce kinematografických představení.

(K § 12. návrhu ministerstva vnitra.)

Ministerstvo školství a národní osvěty, chtěc přetvořit kinematografii ve složku osvětovou, nepovažuje za vhodné zatěžovati ji zvláštní dávkou, která by úmysly osvětové mohla i mařiti, nutíc podnikatele jen k zvyšování výdělečnosti. Toto zdaňování kinematografie jest jen výsledkem starého názoru, že kinematografie nehodí se k ničemu jinému než k zjištění využitkování, ať již soukromému, nebo veřejnému. Ministerstvo školství a národní osvěty chce kinematografii dobrou, nezatíženou dávkami více než jiné podobné podniky.

Navrhuje tedy, aby tento § byl vynechán. Kdyby však měla být zavedena jistá dávka, žádá ministerstvo školství a národní osvěty, aby se tak stalo ve prospěch účelů osvětových.

K § 12. (13.)

V provedení tohoto zákona je nutno rovnocenné spolupůsobení obou nejvíc zúčastněných ministerstev.

[Ministr Habrman v. r.]^h

AKPR, sign. D 7629/32/A, čj. D 7023/1920.

- a – v pravém horním rohu je rukou připsané číslo jednací přidělené příjemcem a razítko „Archiv KPR“
- b – psáno proloženě
- c – podtrženo
- d – pro větší názornost opouštíme v paragrafové části dokumentu evidenci grafických zvláštností textu v poznámkovém aparátu a navrhované úpravy vyznačujeme kurzívou
- e-g – podtrženo
- h – rukopis

1) Dvojí číslování tohoto paragrafu souvisí s původním návrhem ministerstva vnitra, kde bylo pod § 12 ustanovení o možnosti zatížit kina zvláštní dávkou ve prospěch státní invalidní péče. Jak vyplývá z následující důvodové zprávy, navrhuje MŠANO tento paragraf vypustit. Pokud by se tak nestalo, měl by paragraf se závěrečnými ustanoveními číslo 13.

2) Tato resoluce, připravená kulturním výborem a schválená Národním shromážděním, vyzývala vládu, aby všechny záležitosti kinematografie včetně vydávání licencí a filmové cenzury podřídila ministerstvu školství a národní osvěty (viz dokument č. 7 v naší edici).

12.

1920, 21. listopad, Praha. – Prohlášení předních společenských organizací požadující, aby kinematografické licence nebyly nadále propůjčovány jednotlivcům a aby podmínkou udělení licence byla rovněž kulturní kvalifikace.

Kinematograf kultuře a národu!

(Ministerstvu vnitra a zemské správě politické.)

Kinematograf má veliké poslání kulturní: Dáti kinematografu směr, účel a organizaci, jako mají umělecké závody, knihovny, divadla, musea, obrazárny, je povinností příslušných činitelů. Za tím účelem zvedáme svůj hlas.

Licence kinematografická, nejsoucí nikterak koncesí živnostenskou, byla propůjčována úřady nezávazně pouze na čas. Ale dělo se tak mnohdy osobám, které nemajíce kulturní kvalifikace špatným vedením biografu kříží lidovýchovné a osvětové snahy. Vliv kinematografu na mládež i široké vrstvy lidové je neobyčejný. Této působivosti kinematografu zneužívají mnozí majitelé kin, sledující jen své hmotné prospěchářské zájmy, pomíjejíce úplně uměleckou a lidovýchovnou stránku, a šířením neuměleckého braku, krváků filmových apod. žalostně snižují kulturní a mravní úroveň národa. Špatné vedení kinematografu tímto způsobem přímo kazí mravy mládeže, kazí vkus i umělecký cit lidu, ano může i zesilovati a zvyšovati zločinnost. To je všeobecně známo a přiznáno bylo i na nedávné schůzi německých majitelů kin a důrazně vytčeno zaměstnanci v biografech na říjnové schůzi žofínské. Mimoto propůjčováním licencí osobám toužícím po zbohatnutí a lehkém živobytí bez vědomí odpovědnosti z práce množí se v rukou jednotlivců kapitál živý sice z kultury, ale nemající pro rozmnožení kultury národní významu. Propůjčováním takových licencí dopustily se úřady veliké křivdy na národní kultuře. I žádáme za její odčinění.

Žádáme, aby nebyly prodlužovány licence kinematografické tam, kde to škodí národní kultuře a zájmům. Máme na mysli především osoby, které nesledují osvětové činnosti nebo které buď nahromadily si již dostatečný kapitál ke svému živobytí, nebo majíce vedle biografu ještě jiné koncese, zaměstnání a zdroje příjmů, jsou obročníky.

Musí se státi zásadou: hmotného prospěchu z kultury budiž použito zase ve prospěch kultury nebo celého národa, neboť kinematograf není živností, nýbrž prostředkem výchovy, vpravdě ušlechtilé zábavy a cestou k umění.

Dále žádáme při propůjčování licencí jako nevyhnutelnou podmínku: kulturní kvalifikaci.

Proto také v zájmu kulturního poslání kinematografu československého se vším důrazem žádáme, aby uvolněné licence propůjčovány byly osvětovým a humanitním korporacím. Tyto nám musí zaručiti svou kompetencí, že kino vráceno bude svému ideálu: ušlechtilé zábavě, umění, poučení; že hmotný i kulturní prospěch z kina bude mít celý národ. Musí nám zaručiti i svým určitým základem finančním, že za řízení odborníků kinematograf československý rozkvetne také po stránce obchodní a sociální (zejména ve vztahu k zaměstnancům).

Z těchto důvodů vyzýváme energicky a se vším důrazem povolané činitele, zejména ministerstva vnitra, školství a sociální péče, jakož i zemskou správu politickou, aby bez odkladu zakročily.

Dělnická Akademie
Svaz osvětový v Praze
Ústřední škola dělnická
Česká zemská komise pro péči o mládež
České srdce
Československý Červený kříž
Spolek českých žurnalistů
Syndikát českých spisovatelů
Jednota čes. novinářů
Svaz Dělnických tělocvičných jednot
Československá obec sokolská
Umělecká beseda
Národní rada československá v Praze

Kinematograf kultuře a národu! „Rudé právo“ 21. 11. 1920, č. 52, s. 10.

13.

1921, 3. únor, Praha. – Interpelace poslance dr. A. Uhlíře a společníků požadující po ministru vnitra a ministru školství a národní osvěty vysvětlení, proč dosud vláda nevypracovala zákon o kinematografii a nepodřídila ji ministerstvu školství a národní osvěty, jak vládě ukládaly rezoluce Národního shromáždění, a apelující na ministra vnitra, aby zabezpečil skutečné převzetí kin osvětovými a dobročinnými spolky.

**Interpelace
poslance Dra. Ant. Uhlíře a společníků
ministru vnitra a ministru školství a národní osvěty
o poměrech v kinematografii.**

Dne 7. ledna 1920 přijalo Národní shromáždění resoluci, v níž se vláda vyzývá, aby státní dozor nad kinematografií a státní činnost v tomto oboru podřídila ministerstvu školství a národní osvěty, především v tom směru, aby licence nebo koncese pro biografy udělovalo ministerstvo školství a národní osvěty společně s příslušnými ministerstvy odbornými a aby censuru filmů vykonávali výhradně úředníci ministerstva národní osvěty, přičemž eventuální odvolání z jejich nálezů dělo by se k censurní komisi složené ze zástupců všech ministerstev a jiných interestů.

Jinou resolucí uložilo se vládě, aby urychleně vypracovala novou zákonitou úpravu kinematografie.

Podepsaní se táží pp. ministrů vnitra a školství, proč se dosud nevyhovělo těmto naléhavým požadavkům. Za posledních měsíců několikrát vyskytly se v tisku zprávy, že návrh zákona kinematografického jest hotov a bude urychleně projednán v Národním shromáždění. Přesto, že nynější zasedání blíží se konci, ohlašovaná osnova dosud podána nebyla. Přitom – jistě ne na prospěch věci – censura kinematografická stále setrvává v působnosti ministerstva vnitra.

Jak neurčitě se řeší také jiné naléhavé otázky kinematografické, o tom svědčí nynější krise biografů pražských. Přes výslovné votum Národního shromáždění vedení biografů stále zůstává v rukou zbohatlých jednotlivců. Když jim místy nebyly již prodlouženy licence, nýbrž přeneseny na spolky osvětové a dobročinné, dovedli klásti úřednímu rozhodnutí rafinovaný odpor, takže noví majitelé licencí jsou odsunováni a stali by se v nejlepším případě jen zdánlivými majiteli biografů.

Jest pan ministr vnitra ochoten zaříditi energické zakročení vlády, aby kinematografy přešly skutečně do rukou těchto spolků?

V Praze dne 3. února 1921.

Dr. [Antonín] Uhlíř,

[Emil] Špatný, [Františka] Zeminová, [Jiří] Stříbrný, [František] Langr, [Ludmila] Pechmanová, [Rudolf] Laube, [Josef] Sajdl, [Luisa] Landová-Štychová, [Igor] Hrušovský, [Josef] Netolický, Dr. [Emil] Franke, [Alois] Tučný, [Václav] Sladký, [Jan] Pelikán, Dr. [Theodor] Bartošek, [Vladimír] Drobný, [Václav] Draxl, [Jindřich] Trnobranský, [František] Buřival, [Jan] Hrizbýl.

Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky československé. VI. (Tisk 1301 – 1600). Rok 1921. Praha 1921, tisk č. 1487.

14.

1921, 11. červenec, Praha. – *Odpověď ministrů vnitra a školství na interpelaci poslance A. Uhlíře a spolčníků o poměrech v kinematografii.*

Odpověď

ministra vnitra a ministra školství a národní osvěty
na interpelaci poslance dra. Uhlíře a spolčníků
o poměrech v kinematografii (tisk 1487)

Požadavkům vysloveným v resoluci, již přijalo Národní shromáždění dne 7. ledna 1920, aby státní dozor nad kinematografií a státní činnost v tomto oboru podřízeny byly ministerstvu školství a národní osvěty, lze vyhověti pouze vydáním zákona. Ministerstvo vnitra pracuje již delší dobu o osnově zákona, kterým mají býti nově a pokud možno souhrnně upraveny veškeré otázky kinematografie se týkající, přičemž bude rozřešena též otázka státního dozoru nad kinematografy a kompetence ministerstva školství a národní osvěty po stránce osvětové. Byly konány četné konference s ministerstvem školství a národní osvěty. Předložení osnovy zákona pozdrželo se hlavně proto, že získání cizozemského legislativního materiálu o kinematografii bylo spojeno se značnými obtížemi a průtahy. Bylo však nezbytně třeba materiál tento si opatřiti, aby bylo lze přihlížeti při vypracování zákona k úpravě kinematografie v jiných státech a tím postavití osnovu na moderní základ.

Pokud jde o druhý bod interpelace, podotýká se, že způsob, jak se provozují pražské biografy, jejichž licence byly přeneseny na spolky osvětové a dobročinné, jest výsledkem dohody mezi dřívějšími majiteli licencí jakožto majiteli biografických provozoven a biografického zařízení a mezi novými majiteli licencí, kteří nedisponují ani vlastními biografickými provozovnami, ani biografickým zařízením mají pochopitelnou snahu za nynějších ještě abnormálních poměrů bez velkých finančních obětí co možná nejvýhodněji využítovati licence pro účely spolkové. Při této dohodě jde v prvé řadě o věci ryze soukromoprávní, na jejichž uspořádání nepřísluší vládě za nynějšího právního řádu žádný přímý vliv. Úmluvy mezi majiteli licencí a majiteli biografických provozoven a zařízení podléhají přezkoumání ze strany správních úřadů jen z hlediska § 9 min. nař. ze dne 18. září 1912, č. 191 ř. z., ve kteréžto příčině věnuje zemská správa politická biografickým podnikům veškerou pozornost a jest poukázána energicky zakročiti, neodpovídal-li by způsob provozování některého podniku uvedenému ustanovení § 9 dosavadních předpisů o pořádání veřejných představení biografických.¹⁾

V Praze dne 11. července 1921.

Ministr vnitra:
[Jan] Černý, v. r.

Ministr školství a národní osvěty:
Dr. [Josef] Šusta, v. r.

Tisky k těsnopiseckým zprávám o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé. XI. (Tisk 2201 – 3080). Rok 1921. Praha 1921, tisk č. 2738.

1) Tento paragraf ministerského nařízení č. 191/1912 zní:

„§ 9. Provozování nesmí být propachtováno.

Provozování zástupcem (obchodvedoucím) smí býti prováděno jen s úředním schválením. Schválení smí býti jen tehdy uděleno, je-li nutno se zřetelem na majitele licence, např. když získá licenci osoba právnická anebo když vůbec zvlášť zřetele hodné poměry nebo exekuce na podnik vyžadují tento druh provozu a není-li zástupce (obchodvedoucí) vyloučen podle § 7 ze získání licence. Vznikne-li dodatečně takový vylučovací důvod, bude schválení odňato.

Závazky, uložené v tomto nařízení majiteli licence, postihují též zástupce (obchodvedoucího).“

Jiří H o r a, *Filmové právo*. Praha 1937, s. 61. Tamtéž, s. 63 – 86, se nachází právní analýza tohoto paragrafu a komentáře soudní práce s citacemi judikátů, které dokládají, jak problematickou právní situaci vláda svým rozhodnutím nastolila.

15.

1921, prosinec, Praha. – Memorandum Spolku českých majitelů kinematografů v Čechách upozorňující na složitou situaci kin, zejména spolkových, v době, kdy filmový trh zachvacuje krize. Požaduje mimo jiné, aby licence byly změněny na koncese a aby nebyly udělovány nové licence alespoň po dobu, než krize pomine.

Podepsaný spolek jménem všech členů a v jich souhlasu, donucen poměry, dovolává se přispění ministerstva za účelem odstranění stesků, které shrnuje v níže uvedeném memorandu. Poznamenáváme, že většinu členů tvoří s p o l k y, nechť již přímo či nepřímou podniky provozují. Žádáme zdvořile o laskavé vyhovění v zájmu v š e s t r a n n é m.

Memorandum:

Asi před rokem uskutečnil stát udělením licencí biografických dárné snahy dobročinných a všeobecně prospěšných korporací a svazů; vyhověl zároveň tlaku široké veřejnosti, která zejména po státním převratu postavila se za požadavky oněch spolků, korporací a svazů.

Opatření toto bylo zajisté spravedlivé, neboť bylo učiněno v době, kdy téměř každý podnik biografický znamenal jistý a pravidelný příjem. Konečně byla dána možnost realizovati cíle a krásné podněty na poli humanity a kultury.

Neinformovaná širší veřejnost domnívá se jistě, že všechny tyto dobré stránky udělení licencí zůstaly nezměněny. Ve skutečnosti však všechny korporace, jimž byly licence před rokem přiděleny, jsou zklamány ve svých snahách a cílech a prožívají krizi, která se stupňuje a která hrozí mnohde katastrofou. Příčiny této krise jsou jistě známy zodpovědným kruhům a jsou jimi buď úmyslně, neb z neznalosti poměrů přehlíženy.

Jest a musí jim býti známo, že hospodářská krise, která zasahuje celý náš život, dotýká se v nemalé míře i podniků biografických. Tyto přestaly býti již dávno „Zlatým dolem“, kterým mohly býti snad za války. Zatímco dnešní výnosnost poklesla na polovinu, ba čtvrtinu, stouply horentně všechny výlohy režijní a provozovací, zejména pak daňové. Je to značná daň z příjmu, zemská dávka, daň z obratu, daň z reklamy atd. To vše se přehlíží. V teorii kalkuluje se velmi jednoduše: takový je počet míst, tolik a tolik činí ceny míst, tolik a tolik je představení a součin musí býti ziskem.

A zatím biografy spolkové zápasí o bytí či nebytí. Dlužno si uvědomiti, že jsou dnes tři skupiny majitelů licencí. Jsou zde ještě jednotlivci, kterým licence byly ponechány neb kteří je nově získali; dále svazy a spolky, které provozují licence své pomocí majitelů podniků a mají vyhrazený určitý příjem z podniků; konečně jsou tu spolky a korporace, které své licence provozují ve vlastní režii.

Nejvíce pociťují krizi spolky posléze jmenované. Jest známo, že potřebný investiční a provozovací kapitál, do statisíců jdoucí, byl těmito korporacemi získán ponejvíce výpůjčkami. Tyto výpůjčky, uzavřené v době nejvyšší nepříznivé, dlužno úrokovati a dlužno amortisovati. Leč není z čeho, právě proto, že vedle stagnace hospodářské, doléhají různé závazky daňové ke státu, zemi a obcím, které dlužno plniti a které pohlcují všechen zisk. Mimoto dlužno uvážiti, že sama o sobě režie spolku je vždy větší než režie jednotlivce, i když osobní oběť vedoucích činitelů spolkových podniků je opravdu bezpříkladná a nároky jich co nejskromnější. Že za těchto okolností nedostává se humanitním účelům spolku téměř ničeho neb jen směšně málo, je nabitelné. Není možno vůbec kalkulovati, není možno prováděti amortizační plán.

K tomu všemu druží se ještě ta okolnost, že rozhodující činitelé státní bez zřetele na těžký stav stávajících spolkových majitelů licencí mají v úmyslu rozšiřovati a udělovati ještě nadále nové licence biografické.

Zde musí přece promluvit zdravé porozumění a srdce:

1. Je třeba nezatěžovati více biografy novými a novými daněmi a poplatky, zejména nebudtež biografy spolkové, sloužící již samy o sobě humanitním a kulturním cílům, zatěžovány novými daněmi ve prospěch ministerstva sociální péče (invalidní apod. účely); vždyť právě udělením licencí těmto spolkům byla sledována a míněna sociální pomoc určitým skupinám, zejména invalidním, která měla právě stát zbaviti povinnosti starati se o ty které skupiny postižených občanů. Zatížení toto bylo by proto úplně illusorní. Lze-li snad sotva již zatížit podniky jednotlivců, tím méně lze zatěžovati podniky spolkové.

2. Je třeba stávající licence proměnit v koncesse.

3. Je třeba neudělovati nových licencí aspoň po určitou dobu, po dobu nynější hospodářské krise, neboť jest zřejmo, že krise se tím jen zvětšuje, že povolením nového podniku ubíjí se nejen stávající již podnik, ale zcela určitě zabíjí se i podnik nový a vznikají těžké škody hospodářské. Pouhým povrchním nahlédnutím lze zjistiti, že řada biografů projevuje zoufalé přímo snahy konkurenční, nikoli za ziskem, ale jen o existenční udržení podniku v rovnováze, a to již dnes, kdy proces hospodářské krise dávno ještě neskončil.

Úsporné stanovisko samým státem propagované v zásadě jistě zdravé, obecně převzaté, již dnes citelně situaci stávajících kin postihuje a při dalším postupu najisto řadu podniků biografických zničí. V posledních dnech nastavší redukce platů státních úředníků a zřízců naše vývody plně potvrzuje.

4. V případech, kde hlásí se nový spolek neb korporace o licenci, budtež tyto spolky přičleněny k licencím jednotlivců tím způsobem, že by tyto příspěvky dosud na invalidní péči odváděné platili dotýčným spolkům. Těmto jednotlivcům, kteří by spolkům platili, nechť jest licence přeměněna ve stálou koncesi a teprve při úmrtí neb vzdání se majitele přešla by koncesse v držení přivtěleného spolku, čímž soukromoprávní otázky budou nejvhodněji vyřízeny.

5. Na všechny tyto okolnosti budiž také pamatováno při definitivní úpravě zákona kinematografického, k jehož zpracování budťež přibrání též odborníci z řad majitelů licencí.

Vzhledem k tomu, že tyto okolnosti – nepatrná to část z velké řady mnoha jiných – jsou přímo životní podmínkou další existence značné části podniků biografických, v první řadě pak spolkových, žádáme tímto slušně, aby na ně byl brán zřetel, zajisté nejen ku prospěchu výše jmenovaných, ale i nejširší veřejnosti.

Prosíme o laskavou brzkou odpověď.

Spolek českých majitelů kinematografů v Čechách

Memorandum předložené úřadům republiky deputacemi našeho spolku. „Zpravodaj Spolku českých majitelů kinematografů“ 2, 1922, č. 1 (1. 1.), s. 1 – 3.

16.

1922, 17. květen, Brno. – Rezoluce schválená na zemské konferenci moravských kin. Požaduje svolání ankety k připravovanému zákonu o kinematografii a zkoncesování kin podle živnostenského řádu.

Majitelé kinematografických divadel z Moravy, porokovavše na zemské konferenci dne 17. května 1922 v Brně o otázce slibovaného nového zákona o kinematografii, nemile nesou, že otázka nového zákona o kinematografii jest neustále oddalována, ač již několikrát bylo povolanými činiteli slíbeno, že se tak vbrzku stane. Dnes praktikování starých dekretů a jiných výnosů (z roku 1836) nehodí se vůbec pro dnešní dobu, vždyť dosavad platné předpisy byly svého času vydány pro medvědáře, komedianty, loutková divadla apod. Jest přímo pohanou pro tak kulturně a technicky vyspělý odbor, aby podléhal předpotopním zákonům, co na druhé straně živnosti nepatrné, nic neznamenající, jsou chráněny živnostenským řádem. Žádáme tudíž slavné čsl. ministerstvo vnitra, aby:

1. co nejdříve svolalo slíbenou poradu všech zájemníků nového zákona a aby k poradě té pozvalo odborné svazy kinematografů a aby návrh zákona předložilo našemu Svazu k dobrozdání dříve, než bude podána osnova v Národním shromáždění;

2. aby osnova zákona byla zbudována na té zásadě, že provozování biografů jest živností koncesovanou se všemi důsledky dle živnostenského řádu.¹⁾

[Po urychlení nového...]. „Zpravodaj Zemského svazu kinematografů v Čechách“ 2, 1922, č. 11 (1. 6.), s. 195 – 196.

1) K rezoluci moravských majitelů kin se na své výborové schůzi 18. května 1922 připojil i Zemský svaz kinematografů v Čechách.

17.

1922, 7. září, Praha. – Usnesení jubilejního sjezdu kin v Československu požadující koncesování kinematografické živnosti a nápravu ve věci neúnosně vysokých daní a dávek.

Sjezd biografů republiky československé, konaný v Praze dne 7. září 1922, na kterém zúčastněny byly zástupci svými všechny organizace biografů v RČS, totiž: Zemský Svaz kinematografů v Čechách, Fachverband der deutschen Kinobesitzer in der Czechoslovakischen Republik, Svaz biografů na Moravě a ve Slezsku a Spolek majitelů biografů na Slovensku, a středisko všech organizací Svaz majitelů kinematografů v RČS, v kterýchžto organizacích jsou zastoupeni příslušníci všech národů v republice sídlících a dále kinomajitelé z řad spolků a korporací i z řad jednotlivců, učinil jednomyslně toto konečné usnesení:

I.

Žádáme ministerstvo vnitra, aby ještě v tomto roce svolalo vícekrát již přislíbenou anketu zájemníků ke přípravě zákona o kinematografech. Sjezd navrhuje, aby v zákoně byly uplatněny tyto základní zásady:

Provoz biografů budiž prohlášen za koncesovanou živnost. Koncesse buďtež udělovány spolkům a korporacím i jednotlivcům.

Podrobné rozvedení této zásady jest obsaženo v osnově zákona, kterou současně s touto resolucí předkládáme.¹⁾

Do uzákonění zůstávají dosavadní licence v plné platnosti.

Zemské politické správy, jakož i ministerstvo s plnou mocí pro Slovensko buďtež poukázány, aby se dle toho řídily.

II.

Budiž zavedena jediná státní daň výnosová, a sice progresivně stoupajícím procentem z hrubého příjmu.

Stát může z výnosu této daně přidělovati části obcím na úhradu potřeb určitě jmenovaných.

Všecky ostatní daně a dávky buďtež zrušeny.

Dokud toto žádoucí zjednodušení nenastane, budiž nynější všeobecná dávka ze zábav (dle zákona ze dne 12. srpna 1921 č. 329) snížena na sazby přibližně mírové, jak to vyžaduje pokračující hospodářský návrat k poměrům mírovým a nutné snižování všech cen, a sice:

- a) při vstupném do 5 Kč 10 %,
- b) při vstupném do 10 Kč 20 %,
- c) při vstupném do 20 Kč 30 %.

Zvláštní dávky obecní, v mnohých obcích zavedené, jichž platnost vyprší dle citovaného zákona dnem 30. září 1922, nebudtež již obnovovány. Jednak odporují smyslu citovaného zákona, který chce obecní dávky postavit na jednotný základ, jednak zatěžuje biografy způsobem nesnesitelným.

Konečně si sjezd stěžuje na nepřípustné jednání mnohých obcí, které požadují a pohrůzkami vymáhají od biografů stále větší dávky za hasičské a policejní hlídky, ačkoli

na ně práva nemají, ježto výkon požární a bezpečnostní policie jest povinností obce v oboru přímé její působnosti a dávky za tyto výkony vybíratí smí obce jen se svolením správního výboru, které dříve smělo býti udělováno jen za určitých podmínek formálních a věcných, ale teď dle shora citovaného zákona vůbec již udělováno býti nemá.

Sjezd žádá zemské samosprávné úřady ve všech zemích republiky, aby obcím přímo zakázaly vybíratí tyto dávky policejní a hasičské, pokud příslušným zemským úřadem schváleny nebyly, a aby nově usnesené dávky neschvalovaly.

Obecní výbory všech zemí republiky sjezd žádá, aby od nezákonných těchto dávek upustily, jinak by organisované biografy placení dávek těchto hromadně odepřely a věc tuto pořadem instancí a nejvyšším správním soudem řešily.

Usnesení sjezdu biografů republiky československé ze dne 7. září 1922. „Zpravodaj Zemského svazu kinematografů v Čechách“ 2, 1922, č. 18 (15. 9.), s. 359 – 360.

1) Přílohu s osnovou zákona nemáme k dispozici. Upozorňujeme však v této souvislosti, že na základě usnesení sjezdu vypracoval tajemník svazu JUDr. Antonín Kusý návrh zákona, který byl na jaře 1923 předložen ministerstvu vnitra a publikován ve svazovém zpravodaji. Srov.: *Zákon o kinematografech*. „Zpravodaj Zemského svazu kinematografů v Čechách“ 3, 1923, č. 6 (15. 3.), s. 89 – 92, a č. 7 (1. 4.), s. 105 – 107.